

Laiškai **LIETUVIAMS**

1956 BIRŽELIS (JUNE) VOL. VII, No. 6

T U R I N Y S

ROŽĖS IR SPYGLIAI — Redaktorius	161
"ŽEMĖS ŽYDINTI GIESMĖ" — A. Grauslys	162
RELIGIJA IR PRIETARAI — Dr. P. Celiešius	166
BENDRINIS ŽMOGAUS PAŠAUKIMAS — B. Markaitis, S. J.	169
ŽMOGAUS VIENATVĖ (III) — A. Grauslys	171
MENAS SUPRASTI KITUS — Clarence W. Hall	176
AR MELUOTI, AR IŠDUOTI? — Kun. Jonas	178
ZIGMANTAS FREUDAS IR JO METODAS — A. Liaugminas	182
IŠ FILMŲ PASAULIO — B. Markaitis, S. J.	191

"Laiškai Lietuviams" leidžiami Tėvų Jėzuitų kas mėnesį, išskyrus liepos-rugpiūčio dvimėnesinį. Metinės prenumeratos kaina du doleriai. Atskiras numeris 20 centų.

Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J.

Redakcijos nariai: Bruno Markaitis, S. J.

ir Anicetas Tamošaitis, S. J.

Administratorius — Petras Kleinotas, S. J.

Redakcijos ir Administracijos adresas: 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois.

Telefonas: HEmlock 4-1677.

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly except July and August, when bi-monthly, by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Tel. HEmlock 4-1677. Yearly subscription two dollars. Single copy 20 cents. Entered as second class matter at the Post Office at Chicago, Ill. Additional office of mailing in Putnam, Conn.

1956 M. BIRŽELIO (JUNE) MĖN.

VOL. VII, NO. 6

ROŽES IR SPYGLIAI

Birželio mėnėsis Lietuvoje, tur būt, bus pats gražiausias. Nors paprastai gegužis yra laikomas gėlių mėnėsiu, bet lietuvačių darželiai visu savo puošnumu sužydi tik tada, kai aukščiau pakilusi birželio saulė paskelbia vasaros pradžia. Pražysta gėlės, pražysta darželiai ir pievos, pražysta visa Lietuva. Užsidaro tada mokyklų durys, ištuštėja klasės, ir jaunimas, pajutęs laisvę, bėga į gamtą, į miškus, prie jūrų, upių ir ežerų. Saulė ir gėlės, laisvė ir grožis sukuria šventadienišką nuotaiką.

Pražysta puošnios raudonos rožės ir didžiujasi savo mistišku kvapu. Tačiau tarp savo žalių lapų ir viliojančių žiedų jos kažką slepia. Slepia aštirus spyglius. Nėra rožės be spyglių. Nėra džiaugsmo, kuris nebūtų temdomas kokio nors debesėlio. Kartais tie spygliai būna tokie aštūs ir debesys taip tiršti, kad nejauti nei gėlių grožio, nematai nei šviesių saulės spindulių. Tie spygliai atrodo dar aštresni, kai gėriesi švelniais rožės žiedais, debesys atrodo dar tirštesni, kai jie paslepia besišypsantią vasaros saulę.

Tokios nuotaikos mus supa ir tokios mintys kyla birželio mėnėsį po tų nelaimingų metų, kai mūsų broliai ir sesės buvo šimtais ir tūkstančiais išvežami, žudomi, kankinami. Mūsų dabar taip nedžiugina net puošniausi rožių žiedai, mums nešviesi atrodo net birželio saulė. Juk tie žiedai tik apie spyglius kalba, o šilta saulė primena Sibiro pūgas. Praėjo tie laikai, kai birželis mums buvo džiaugsmo mėnuo. Dabar jo skelbiamas džiaugsmas sumaišytas su karčiu skausmu.

Tik šį gyvenimą tematančiam žmogui tokia padėtis būtų nepakeliamai tragiška. Jis nematytų prasmės gyventi. Jo gyvenimas atrodytų nė kiek nevertesnis už to žemės kirmino, kurs yra kojomis mindomas. Bet jeigu žmogus čia tesijaučia keleivis, jeigu jis žino ir tiki, kad yra ir kitas gyvenimas, kurio rožės bus be spyglių ir dangus be debesų, kurio džiaugsmo nedrums nei lašelis kančios ir kurio laimė jokio nepasisekimo nepažins, tai ir didžiausios šios žemės kančios ir aštriausi spygliai jam nebus taip skaudūs, jo neparbloks, jo jėgų nepakirs, bet sužadins nenugalimą ryžtą ir šviesią viltį. Jis negrius po sunkia našta ir nekeiks savo likimo, bet sukaups visas jėgas, išsiugdys kančioje galingus dvasios sparnus ir skris virš debesų, kur nuolat saulė šviečia, ir džiaugsis rožėmis, nejudamas spyglių.

Redaktorius

“ŽEMĖS ŽYDINTI GIESMĖ”*

Apsipratę mes žiūrime į daugelį gražių dalykų bemintėm akim ir bejausmėm širdim. Vienas tokių dalykų, tai mūsų gyvenimo palydovės — *gėlės*, kaip liudija poetas:

*"Gaila gėlių, kurios vysta nuošaly.
Kurių šviežių spalvų ir kvapo ne-
pažįsta niekas."* (A. Asnyk)

Jei kas mūsų žemėje dvelkia svajone ir pasaka, tai gėlės. Šios prabangiai pasirėdžiusios žemės gražuolės vilioja, žavi ir užburia mūsų akis savo išvaizda, spalvom ir kvapais. Jei nori susvajinti kurią nors širdį apsupk ją gėlėmis.

Kas yra gėlės? Beprasmiškas klausimas tam, kuris grožį jaučia. Beprasmiškas aiškinimas tam, kas grožiui neįautrus. Gėlės atveria savo grožio paslaptį tik tam, kuris jomis gėrėsi.

Gėlės — medžiagos siela, nes jos mažiausiai medžiaginės, nes jų vertė glūdi "dvasingiausiame" medžiagos pasireiškingume: spalvingume ir kvape. Gėlės yra gamtos šypsena. Gėlės kvapas — jos siela ir poezija, kuri supa gėlę. Kas yra poezija literatūros pasaulyje, tas yra gėlė medžiagos pasaulyje. Todėl žemės grožis stipriausiai pasireiškia gėlėse.

*"Nuo žemės stiebias tiek žiedelių
kvepiančių."*

Koksai gražus pasaulis, mylimoji!"

(O. Milašius, *Pavasario giesmė*)

Nenuostabu, kad gėlės tapo gražių jausmų simbolis, nes tokie jausmai vaizdžiausiai nusakomi gėlėmis. Ne kartą gėlės būna tylus išsigelbėjimas, kai sieloje susitelkia daug grožio, ir žodžiams trūksta jėgos jį išreikšti. Goethe, siųsdamas gėles poniai Stein, pridėjo prasmingą raš-

telį: "Imk jas, kuri tiek daug gėlių mano gyvenime išaugina."

Gražiausias žmogaus jausmas — meilės jausmas, išsakomas gėlėmis, prilyginamas, jomis apsupamas. Kuri mergina ar moteris nėra gavusi gėlių, kuriomis buvo norima išsakyti besiveržiantys širdies jausmai? Kuriam vyrui jauna ranka nėra segusi gėlyčių prie švarko, maža ranka, kurią lydėjo giedras veidas ir neįprastai plakanti širdis? Tokios gėlės saugomos, džiovinamos. Po daugelio metų jos prakalba į mus nuostabiais prisiminimais, kurie iš naujo mus susvajina.

Neveltui "gėlės — tai meilės vaidukai" (S. Lagerloef). Pati gi meilė yra sielos pražydimas geriausiais jos jausmais. Įsimylėjus visur gėlės vaidenas. Bundantys pirmosios meilės jausmai — tai dar neprasivėrę žiedų pumpurai. Mylinčiam mergaitės rankos žydi (H. Nagys). Kai vyras mylimosios rankas pabučiuoja, jos pražysta; iš pirštų pradeda rožės dygti, ir visas kambarys prisipildo rožių kvapo (Urugvajaus poetė J. de Ibarbourou). Tai dėl to, kad meilėje širdis tampa kvepiančia rože, ir visi jausmai bei svajonės — iliuzorinės gėlės, kuriomis siela pražysta.

*"Kaip liūdna neturėti gėlių
Šventam sielos sode"*

(J. R. Jimenez).

Gaila tų, kurių gyvenimo vaza jau tiek skausmo įskelta, kad vanduo joje nebesilaiko, ir kiekviena į ją įstatyta gėlė neišvengiamai tą pačią akimirką nuvysta.

Bet gėles supa ir melancholija, nes jos, greitai pražydusios, greitai ir nuvysta. Vystanti gėlė — miršanti meilė, lydima krintančių lapelių —

* V. Kazokas

atsiminimų. Štai šios melancholijos gyvenimiškoji išraiška. Tačiau rudens gėlės — astros — mums mažiau mielos ir gražios, nes jos yra paskutinis gyvybės šypsnys, žengiant gamtai į žiemos mirtį.

Nenuostabu, kad beveik visos moterys gėles brangina. Nuo jų neatsilieka ir jautresni grožiui vyrai. V. Hugo nurodo glaudų ryšį tarp moters ir gėlės. Jis mano, kad Dievas nebūtų sutvėręs gėlių, jei nebūtų sutvėręs moters, nes tik jos akys gali įvertinti gėlės grožį. M. de la Roche kūryboje moteris vaizduojama kaip gėlių puokštė, kurią vyro meilė nori išskleisti. Rašytojas sako, kad moteris neturi būti vienos rūšies gėlė, nes ji pasidarytų nuobodė, bet įvairių gėlių puokštė, kuri ramina ir švelnina jausmus.

Net dirbtinių gėlių vartojimas, kai nėra gyvųjų, rodo, kad moteris gėlės labai ilgisi. O kas kvėpalai, jei ne koncentruoto gėlių kvapo imitacija? Kvėpalų vartojimas nebūtinai turi reikšti "tuštybę", asketine šio žodžio prasme. Tai gali būti ir grožio pasiilgimo išraiška. Juk kvėpalai yra jaučiamas grožis; jie sukuria dvasinę matomo grožio viziją.

Gėlių ilgesį rodo ir tasai Edelweiss'o gėlės ieškojimas Alpių kalnuose. Nors toji gėlė auga pavojingose ir sunkiai prieinamose kalnų vietose, tačiau jos ieškoma ir net beieškant dėl jos žūvama. Gėlių branginimo idėjos yra ir mūsų legendose, kuriose Joninių naktį ieškoma pražydusio paparčio. Ir mums atrodo, kad kiekvienas jautrus žmogus sutiks su poeto žodžiais: "Gėlės kaip žmogus. Gėlės kaip meilė. Ilgai nematęs jų, ištrokšti kaip meilės, kaip atsidūsimo..." (J. Savickis, "Žemė dega").

Kaip išgyvena gėles mūsų poetai? Pirmiausia reikia pasakyti, kad kiek-

vienas grožis įkvepia. Negali tad neįkvėpti ir gėlių grožis. Tenka tik stebėtis, kad tas grožis kai kuriuos poetus per mažai įkvepia.

A. Vienažindžio "Kaip gi gražus gražus rūtelių darželis", virtęs liaudies daina, yra tikras lietuviškojo darželio pagarbinimas, kuriame lietuvaite apžvelgia savo gėles, džiaugiasi ir didžiuojasi jomis, kalbasi su gėlėmis ir nuvargusi pailsi, nusiramina.

P. Vaičaitis savo eilėraštyje "Yra šalis" prisimena toli esančią tėvynę ir mato lietuvaite vasaros vakarais tarp savo darželio gėlių.

Maironio "Kur bėga Šešupė" nurodo mūsų tėvynės sodybų charakteringą pažymį — gėles. "Vakaras ant keturių kantonų ežero" mąsto apie gėlėmis pasipuošusią tėvynę.

*"Kur palangėms stiepias sužiurę
Žemčiūgų žiedai,
Kur raudonmargės kreipia kepures
Jurginų pulkai."*

Kas gi nesidžiaugė ta šilta ir simpatinga nuotaika, kurią sukūrė "Senajame Dvare" M. Pečkauskaitės meilė rožėms. Tai Mamatė, kuri rožes sodina, jas lanko, jų augimą stebi, jų grožiu savo sielą maitina, ilgesingom dvasios akim kildama į aukštesnį grožį. Kažin ar yra kitas rašytojas mūsų literatūroje, kuris taip gražiai būtų apie rožes rašęs.

J. Baltrušaičio ryšys su visa gamta, o taip pat ir su gėlėmis, yra labai mistiškas. Jis skina rugiagėles jas sveikindamas, nes "jūsų žydris — iš padangės trupinys nukritęs..." Jam žibutė yra sesė, kuri savotiškai visą įprasmina. Ramunėlę išvydęs, jis susiramina, jo skausmas atlyžta, nes "štai pasauly aš ne vienas, jo bedugnėj ne našlaitis..." Savo mylimajai jis "pasiverčia žemės žiedu" ir gieda.

Pavasaris jam atbunda ir savo "gegužės daina" ypač gėlėmis ir spalvomis dainuoja.

Gėlės — K. Binkio kūryboje — tartum grakščios balerinos šokdamos praskrieja pro mūsų akis, kai jis dainuoja apie tulpes, obelių žiedus, vandens leliją, rūtą, rugiagėles ir aguones.

V. Mačernis, kurio trumpas gyvenimas "ėjo per žemę žydinčią, apsvaigęs... lyg vynu", savo "Vizijoje" atskleidžia mums ryto legendą apie "žydinčią karalių gėlę", į kurią veržiasi poeto širdis. Tai gėlė, kurios lapeliai, kritę ant veido ir širdies, padaro žmogų nemirtingą, ir iš jo lūpų išsiveržia melodingi žodžiai, visus užkrečiantys nemarumo ilgesiu.

Gal jokio kito lietuvių poeto kūryba nėra taip gėlėm iškašyta, kaip M. Vaitkaus. Kai didelė mūsų poetų dalis gėles tik prisimena, prie jų nesustodami, tai Vaitkus gėlėmis grožisi, jose skęsdamas svajone ir širdimi. Jo "Grožio Karalienės" ciklas visas kvepia gėlėmis. Ten jau pradedi nujauti tą "Gėlių Karalienės" titulą, kuriuo Pijus XII pavadino Mariją, kalbėdamas Tarptautinės Rožių Augintojų Draugijos nariams, 1955 gegužės 10 dieną.

Kai mūsų poetės moterys ilgisi tėvynės, tai jos ilgisi tėvynės gėlių. G. Tulauskaitę grįžti į tėvynę šaukia žydinčios liepos, pražydę jazminai ir baltos lelijos, kurias ji mato savo tėviškės sodyboje. P. Orintaitės širdyje žydi ir iki mirties žydės baltas dobilėlis; svetimos gėlės jos širdies nevilioja, nes ji ilgisi "dobilėlio baltos, to skaisčių skaisčiausio, tėviškės takelių žiedo įstabaus." J. Augustaitytė — Vaičiūnienė džiaugiasi: "Aš turiu dar maldaknygę melsvą žiedelį iš Šešupės lankų pradalgės".

Bet ir vėl reikia pasakyti, kad mūsų poetų kūryboje gėlėms skiriama labai maža vietos. O juk esame užaugę krašte, kur palangėse žydėjo darželiai, kur visos mergaitės, eidamos šventadienį į bažnyčią, nešdavosi gėles rankose, arba prisegtas prie krūtinės, arba įdėtas į maldaknygę. Juk mūsų bažnyčios — Dievo Kūno oktavos ar šiaip atlaidų metu — skėsdavo gėlėse ir vainikuose. Juk visą gegužės mėnesį — Gegužinių pamaldų metu — kvėpuodavome alyvomis, kurių kvapas — tai "Viešpaties krūtinės atsidūsėjimas" (J. Paukštelis).

Kalbėdami apie poetų ryšį su gėlėmis, negalime nesustoti, kad ir prie svetimtaučio — indų Rabindranath Tagorė, kuriam gėlių poezijoje nėra

lygaus pasaulio literatūroje. Kaip visą gamtą, taip ir gėles jis išgyveno mistiškai. Jis buvo, sakytume, lyg indų tautos Pranciškus Asyžietis. Kaip simpatyškai jis prisimena tą vaikystės išpūdį, kai pirmą kartą į savo rankas jis paėmė pražydusią jazminų šaką. Kai sykį jis žydinčiais jazminais apsikaisė savo galvą, jam atrodė, kad žiedai lietė jo galvą, kaip motinos pirštai. O motinos pirštų švelnumas — kaip atsiveriančių jazmino pumpurų švelnumas!

Niekas nežino, anot Tagorės, iš kur gėlės, nes jų tėvynė danguje — ten kur žvaigždės. Gėlės kvapas — tai tasai džiaugsmo pasireiškimas, kuriuo visata džiaugiasi. Per gėles Dievas kalba į žmones. Meilė pražydina visa. Todėl poetas sako: "Tu, kelio žole, mylėk žvaigždę, tada tavo sapnai pražys gėlėmis." Juk ir "lapas virsta žiedu, kai jis myli."

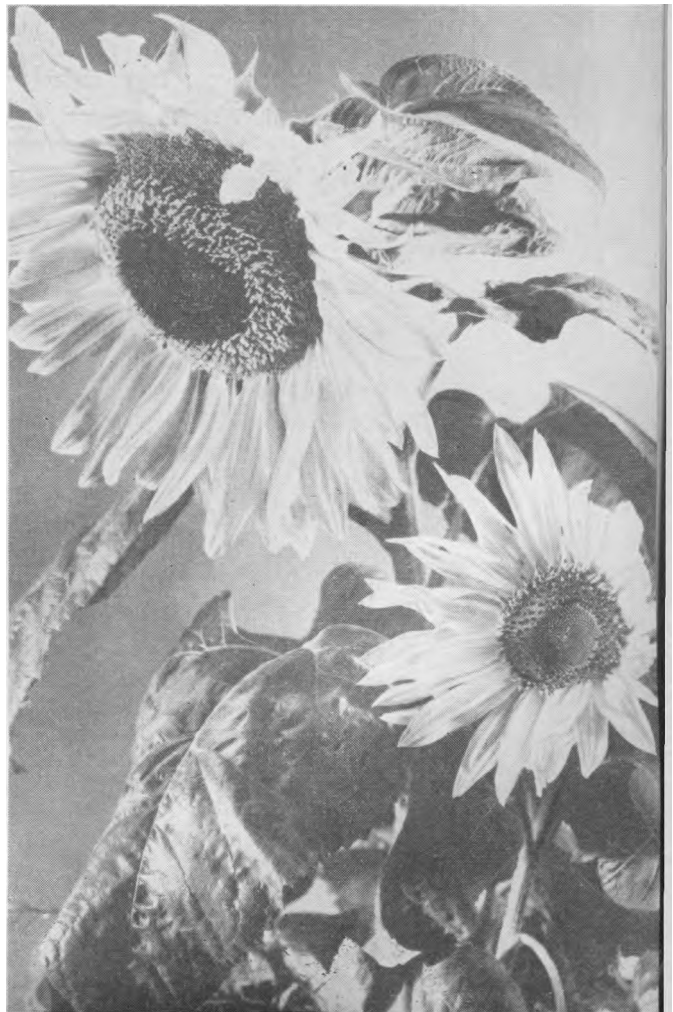
Kadangi pažinimas žmogaus protą, tartum pumpurą, atveria tiesos saulei, Tagorė vaizduoja tokį atsivėrimą tiesai savo dramoje, vardu "Tamsiojo kambario karalius". Pilnąją tiesą, kuri čia yra Dievo simbolis ir vardas, galima rasti ten, "kur muzika saldžiausiai groja, kur oras pilnas žiedų kvapo."

Tagorės kūryboje Dievas ateina pas poetą, šviežių gėlių pintine nešinas. Pats Dievas jam — lyg gėlė, nes "aš jaučiu, vėjui pučiant, tavo saldaus buvimo lengvą kvapą". Todėl Tagorės maldose į Dievą yra tiek gėlių. "Atverk ir pakelk savo širdį, kaip žydinti gėlė, kada rytmetį saulė keliasi." Šitokioje nuotaikoje jis kitus ragino melstis ir pats, į Dievą kreipdamasis, maldavo: "Duok, kad mūsų gyvenimas būtų gražus, kaip vasaros gėlės."

Pasakojama, kad Tumas - Vaižgantas kai kada išpažintyje už di-

desnes nuodėmes duodavęs originalią atgailą: liepdavęs nupirkti gėlių puokštę ir ją paaukoti Marijai. Atrodo, kad šitokios atgailos pagrindas buvo toks: nusidedamas susitepei, bjaurumą pasaulyje padauginai. Atsverk šį bjaurumą, gėlių grožiu pagarbindamas Marijos grožį, ir nepamiršk, kad taip savo dorybių žiedais turi pagražinti pasaulį.

Kad gėlės grožis ir jos kvapas gali turėti įtakos į žmogaus dorovinę nuotaiką, tai ne vienas yra pastebėjęs. V. Hugo sako: "Kada žemė pakvimpa, žmogaus širdis pasidaro geresnė." Su išsiskleidusiais saulėje žiedais ir žmogaus širdis prasiskleidžia gėriui. Yra pedagogų, kurie pataria gimdyvėms apsisupti grožiu ir gėlė-

mis, kad jų vaikams persiduotų palinkimas į grožį ir kilnumą.

Armėnų legenda pasakoja apie žolę, kurios kvapas toks stiprus, kad vienintelis jos esencijos lašas, į numirėlio plaukus įlašintas, kvėpės net po atsikėlimo iš numirusių, ir taip numirėlis teismo angelus sau laimės. Kaip ši legenda artima Katalikų Bažnyčios posakiui, kai ji apie savo šventųjų asmenų mirtį sako, kad jie mirė "in odore sanctitatis — šventumo kvapo lydimi".

Nenuostabu, kad Biblijoje ir Bažnyčios liturgijoje neretai prisimenamos gėlės, jų grožis ir kvapas. Tai nebuvo atsitiktinumas, kad pranašas, dvasioje matydamas ateisiantį Mesiją, sakė: "Myra, aloe ir kasija kvėpia tavo rūbai" (Ps. 44). Tai nebuvo atsitiktinumas, kad atėjęs Mesijas atkreipė mūsų dėmesį į gėles ir išskėlė jų grožį: "Įsižiūrėkite į laukines lelijas... Ir Saliamonas savo garbėje nebuvo taip apsivilkęs, kaip kiekviena iš jų" (Mat. 6, 28). Todėl net griežčiausiuose vienuolynuose, kur kiekvienas patogumas yra rūpestingai

išskliaustas iš gyvenimo, soduose auga ir žydi gėlės, o iškilmių dieną pasveikina vienuolį solenizantą prieš jį valgomajame pastatyta gėlių puokštė.

Čia mums prisimena kadaise gėlėmis išpuošta mūsų tėvynė. "Pavasariai ten dega ugnys prasivėrusių žiedų" (V. Kazokas). Bet šiandien visa tėvynė pavirto "kruvina aguona", su parpuolusia prie jos sena motina (V. Ališas). Kai džiaugsmo gėlės nuvyto pavergtų lietuvių sielose, kažin ar beturi jie laiko ir noro auginti gėles darželiuose. Ar nereikėtų mums, kurie gyvename laisvuose kraštuose, ypač mūsų jaunimui — ateitininkams, skautams, vyčiams — ugdyti gėlynus? Ar nebūtų gražu, kad šeimai kiekvieną lietuvių namą atpažintų iš gėlių darželio? Ar nebūtų prasminga, kad mes — ilgdamies grožio ir kilnumo — dažniau pasinerume gėlių grožyje ir jų kvape? Juk trapiosios gėlės — tai mūsų trapios gyvenimo palydovės.

Alfonsas Grauslys

Religija ir prietariai

Prietas yra nepagrįstas tikėjimas, kad kai kurie daiktai ar ženklai turi paslaptinę jėgą žmogaus gyvenimui. Prietariai yra gamtos mokslo žinių pakaitalas. Kuo žmogus tamsesnis ir kuo jis mažiau žino gamtos mokslo tiesų, tuo jis yra ir prietaringesnis. Mat, kiekvienas žmogus, kaip protingas tvarinys, siekia žinoti viską. Kadangi jis negali visko sužinoti, tai stengiasi atspėti kai kurių įvykių priežastis. Žinoma, tie spėjimai dažniausiai yra akli ir neturi jokio pa-

grindo gamtos vyksmuose. Toks be pagrindo tikėjimas priežastingumu, kurio iš tikrųjų gamtoje nėra, ir sudaro prietarų turinį. Pavyzdžiui, važiavo žmogus miestą, ir kas nors nepavyko. Kai nepasiekė savo tikslo, jis pradeda galvoti, kodėl taip įvyko. Prisimena, kad jam važiuojant, juoda katė perbėgo kelią. Iš čia galėjo susidaryti sprendimas, kad juodos katės perbėgimas per kelią galėtų būti nepasisekimo priežastis. Šį spėjimą žmogus gali paversti lyg

kokia gamtos tiesa, kuri paskui paplinta primityvaus galvojimo masėse. Štai ir susikuria prietaras, lyg koks naujas gamtos dėsio atradimas. Tokių prietarų liaudyje yra kilę tūkstančiai: kas kaime anksčiau atsikels, tam seksis dienos darbai; kas pirmas parvažiuos iš velykinių pamaldų namo, tas pirmas užbaigs dirbti vasaros darbus; kas paskutinis užbaigs sėti, į to lauką pereis derlius iš kaimyno pasėlių; kas blogomis akimis pažvelgia į kaimyno kūdikį, tas kūdikis neaugs; kas gailisi parduoto gyvulio, tas gyvulys pas pirkėją nunyks; kur prie sodybos medyje naktį stūgauja pelėda, ten namuose įvyks nelaimė: arba kuris nors šeimos narys greitai mirs, arba mergina sulauks kūdikio; jei šuo staugia, tai namuose bus nelaimė; jeigu naktį yra matoma šiaurės pašvaistė, tai greitai kils karas; jeigu višta pragysta gaidžio balsu, tai bus oro permaina; jeigu stebiesi augančio vaiko grožiu arba sveikata, tai tas vaikas neaugs, bet mirs; jeigu moteris suvalgys dvilypį riešutą, tai turės dvynukus; jeigu dvilypį riešutą laikysi piniginėje, tai gerai seksis gyventi, ir pinigai niekad neišsisems iš piniginės. Yra šimtai ir kitokių prietarų, lydinčių žmogaus gyvenimą kiekviename žingsnyje. Kuo daugiau žmogui trūksta gamtos mokslo žinių, tuo daugiau jis laikosi prietarų, kuriais jis nori užpildyti tuščią gamtos mokslų vietą.

Pamatę kas yra prietariai, dabar pažvelkime į religijos esmę. Religija yra ne kas kita, kaip žmogaus ryšys su Dievu. Religijoje veikia Dievas savo malone į žmogaus sielą, o žmogus savo valia kviečia Dievo malonę jam padėti. Religija yra Dievo ir žmogaus sąveikos rezultatas. Per religiją žmogus gali savo natūralią buse-

ną prakilninti ir pakelti į antgamtinę plotmę. Religijoje jis pakeičia savo egzistencijos apimtį, praturtina savąją būtį. Nors Dievas veikia sava-rankiškai, bet Jis laukia žmogaus atsivėrimo Jo veikimui. Be žmogaus sąveikos vienas Dievas neveikia į žmogaus sielos prakilninimą ir į jo antgamtinį iškelimą.

Dievas savo malonę duoda prašančiam žmogui įvairiais būdais: kartais tiesioginiai, kartais tarpininkaujant kitiems. Todėl žmogus, kviesdamas Dievo malonę, kartais kreipiasi tiesiog į Dievą, o kartais kreipiasi į šventuosius, prašydamas jų tarpininkavimo. Tiek vieną tiek kitą kreipimąsi prie Dievo žmogus atlieka žodžiais, ženklais ar veiksmais: žegnojimu, klaupimu, nusilenkimu, atsistojimu, giedojimu, bučiavimu. Šie visi žodžiai, ženklai ir veiksmi trumpai vadinami liturgija. Taigi, žmogus, dalyvaudamas religijoje liturginiu būdu, gauna iš Dievo malonių, kurių veikimu jis gali pasiekti naujų rezultatų savo gyvenime. Šios malonės gali būti ne tik antgamtinės (grynai sielos išganymui), bet ir gamtinės: sveikata, išsigelbėjimas iš nelaimių, pašaukimo pasirinkimas.

Iš religijos ir prietarų esmės atskleidimo matomas judviejų skirtumas. Religijoje gautoji iš Dievo malonė, kaip pasekmė, yra teisingai priskiriama Dievo ir žmogaus sąveikai. Gautoji malonė tikrai plaukia iš Dievo, žmogui savo prašymą pareiškiant tam tikrais liturginiais ženklais, žodžiais ar veiksmis. Čia nėra jokio tuščio tikėjimo, bet pagrįstas tikėjimas. Kas tikima, taip iš tikrųjų ir yra. Prietaruose esti priešingai. Ten žmogus priskiria tam tikrą reiškinį, kaip rezultatą, tariamai priežasčiai. Ten minimas rezultatas su žmogaus tikima priežastimi neturi jokio priežasti-

nio ryšio. Tik žmogus mano, kad ta priežastis yra tikra, kai tikrovėje taip nėra. Ten daugiausia yra atsitiktinis supuolimas: post hoc, ergo propter hoc (po to, taigi dėl to). Todėl tarp prietarų ir religijos esminiai nieko bendra nėra ir negali būti.

Tačiau dėl liaudies tamsumo gali būti atsitiktinis ryšys tarp prietarų ir religijos. Prietariai, kaip minėta, yra spėjimas gamtoje vykstančių dėsnių. Dėl to prietariai rišasi su gamtamoksliu. Bet jeigu žmogus tam tikrą reiškinį prietaringu būdu skiria ne gamtinei, bet antgamtinei priežastčiai, tada esti prietarų sąryšis su religija. Tada žmogus savo prietarų lauką perkelia į religinę sritį. Tada kyla religiniai prietariai.

Išoriniu savo susilietimu su religija tie prietariai vadinami religiniais. Pavyzdžiui, liaudyje tikima, kad medžiotojas, norėdamas taikliai šaudyti į savo grobį, turi, imdamas Komunią, komunikanto nenuryti, bet išsiimti iš burnos, parsinešti namo, ir prisikalęs prie medžio, jį peršauti. Tada tapsiąs nuostabus šaulys. Čia šaudymo rezultatas su minėtu reiškiniumi neturi nei gamtinio nei antgamtinio sąryšio. Negi Dievas apdovanos nuostabia šaudymo malone tą, kuris padarė šventvagystę, išniekino Švč. Sakramentą ir dėl to yra Bažnyčios labai griežtai baudžiamas — išskiriamas iš tikinčiųjų bendruomenės. Yra visa eilė ir kitokių prietarų, surištų ne tik su sakramentais, bet ir su šventaisiais. Pavyzdžiui, kad perkūnas netrenktų į namą, reikia pasmilkinti verbų šakele; kad gyvuliai nesirgtų, reikia jiems duoti kūčių šieno; kad karvės nedvėstų, reikia pernešti teliuką per bažnyčią; kad vištos nedvėstų, reikia nunešti keletą kiaušinių prie šv. Jurgio altoriaus; kad.

karvė geriau veršiuotųsi, reikia jos strėnas pabraukyti Žolinėje šventintais žolynais; kad vagiui pasisektų laimingai pavogti, jis turi įdėti piniginę auką dėžutėn prie šv. Antano altoriaus.

Iš minėtų pavyzdžių ir šimtų dar nemintų religinių prietarų matome, kad kiekvienu atveju pasekmė prietaringai priskiriama priežastčiai, kuri nieko bendra neturi su pasekme. Tik tamsūs žmonės patys tuos reiškinius sugretina ir tuščiai pasitiki. Bažnyčia to niekad nemokė ir nemokys. Ji ragina prašyti tiesioginiai Dievo arba netiesioginiai šventųjų užtarimu visų, ir dvasiškų ir kūniškų, malonių. Čia nėra joks daiktų sudievinimas. Bažnyčia ragina melstis ir prašyti tinkamu būdu, taip kaip liturgija moko, o ne koku nors magišku ar šventvagišku būdu. Todėl religiniai prietariai neturi būti primesti Bažnyčiai, bet žmonių tamsumui ir jų pažiūrų išsigimimui. Žmonės vartoja prietarus ne dėl to, kad juos taip Bažnyčia mokyti, bet dėl to, kad jie Bažnyčios mokslo neklauso. Bažnyčia skelbia, kad kiekvienas, kurs tiki prietarais, nusideda. Todėl jokių būdu negalima kaltinti dėl tų prietarų Bažnyčios, bet tik tuos tamsuolius, kurie nesinaudoja Bažnyčios teikiamomis priemonėmis, nesistengia suprasti jos mokslo ir jos neklauso.

Dr. P. *Celiešius*

Rašytojas Fulton Oursler sako, kad „vertesnė yra rožė gyvam, negu puošnus vainikas mirusiam“. Bet, antra vertus, jeigu yra labai negražu blogai kalbėti apie mirusius, tai dar negražiau apkalbėti gyvuosius.

BENDRINIS ŽMOGAUS PAŠAUKIMAS

Praktiškumo sumetimais mes skiriame pašaukimą nuo profesijos. Mat, pašaukimas paprastai suprantamas gyvenimo būvis, kuris visu savo turiniu yra pakreiptas į antgamtinį tikslą. Profesija gi tektų laikyti gyvenimo būvį, kuris ribojasi gamtiniu tikslu. Todėl kunigystę mes vadiname pašaukimu, o medicinos praktiką — profesija.

Šis skyrimas daromas praktiškumo sumetimais, bet jis mums atrodo ir netikslus ir nelogiškas. Jei prileidžiame šį tariamą skirtumą, tai tuo pačiu tvirtiname, kad vieni žmonės gauna pašaukimą, o kitiems skirta tik kokia nors profesija. Atseit, vienu žmonių gyvenimo būvis visu savo turiniu yra atkreiptas į antgamtinį tikslą, o kiti žmonės eina profesijos keliu, ir jų gyvenimo būvis — išeinant iš mūsų profesijos sąvokos — turi ribotą gamtiniu tikslu. Šitoks žmonių padalinimas į dvi klases, būtent, žmones su pašaukimu ir žmones su profesija, mums atrodo neteisingas. Bet mes manome, kad šitas padalinimas užtinkamas ne tiek fizinių tikrovių, kiek sąvokų pasaulyje. Tai yra neteisingo galvojimo išvada, užkariavusi plačias žmonių mases.

Mums atrodo, kad *kiekvienas* žmogus turi *pašaukimą*. Nesvarbu, ar tai yra darbas, surištas su žmogumi ar su daiktu. Nesvarbu, ar tai yra užsiėmimas, pašvęstas religiniam idealui tiesioginiai ar netiesioginiai. Krikščioniškoji pasaulėžiūra mums sako, kad mes esame Dievo kūriniai, gavę iš Dievo ne tik individualią Apvaizdos globą, bet ir individualų gyvenimo kelią. Kiekvienas mūsų

turi ypatingą gyvenimo misiją, kurią apibrėžia ir kuriai turinį duoda *Dievo bei žmogaus sąvoka*. Krikščioniškoji Dievo ir žmogaus sąvoka mums sako, kad žmogaus gyvenimo tikslas, nesvarbu koks jo darbas, yra *tarnauti Dievui*, kuris žmogų sukūrė, ir *tarnauti žmogui*, kurį Dievas sukūrė į savo paveikslą ir panašumą. Tariamoji padala, skirianti pašaukimą nuo profesijos, kaip tik dėl to plačiai užtinkama, kad žmogus pamiršo, jog jis yra Dievo kūrinys. Kūrinys su misija, siekiančia patį dangų.

Krikščioniškoji pasaulėžiūra skatina mus žiūrėti į žmogų su pagarba, nes jis — pirmoje eilėje — yra nemirtingas Dievo sūnus, kurį reikia mylėti, o ne tik naudinga darbo jėga, kurią galima išnaudoti. Gyvenime mes susiduriame su žmogumi tiesioginiai arba per daiktą. Gydytojas savo darbe susiduria su žmogumi tiesioginiai. Kepėjas gi netiesioginiai, bet per daiktą, per produktą, kurį gamina jo rankos ir sugebėjimas. Šis susidūrimas, nors vyksta per daiktą, yra visiškai realus. Daiktas, kuris netiesioginiai žmogų suveda su žmogumi, gali būti mažos vertės, bet jis vis dėlto yra žmogaus ryšys su žmogumi. Šituo daiktu žmogus pasiekia žmogų, žmogus prieina prie žmogaus. Gydytojas savo darbe gali traktuoti žmogų su pagarba ir be pagarbos, gali traktuoti jį kaip daiktą. Kepėjas gali kepti duoną, įdėdamas visą savo sugebėjimą ir pastangas, jei jį veda meilė žmogui, kuris šią duoną valgys. Jis taip pat gali dirbti, vaduodamasis tik laikrodžiu ir savaitiniu atlyginimu. Kom-

pozitorius ar rašytojas gali kurti žmogui, turėdami omenyje jo nemirtingo kilnumo išsiilgusią sielą. Jie taip pat gali nusileisti į pigaus menkavertiškumo plokštumas, pataikaudami saldžiam paviršutiniškumui. Pirmajame atvejuje jie gerbia žmogų. Antrajame — žmogus tampa jiems daiktu ir pasisekimo priemone.

Krikščioniškoji pasaulėžiūra krepia mūsų mintis į Dievą ir į žmogų, jų neatskiriamoje priklausomybėje, bandydama persunkti mūsų pagrindinius nusistatymus meile ir pagarba. Vadinas, pagarba ir meilė turi liesti ne tik kiekvieną žmogų, bet ir kiekvieną daiktą bei darbą, surištus su žmogumi. Tokiu būdu, kiekvienas darbas tampa pašaukimu, kuriuo mes tarnaujame Dievui ir žmogui.

Žmonėse randame įvairių pasaulėžiūrų, kurios įvairiai vertina Dievą ir žmogų. Pažįstame pasaulėžiūras, kurios Dievą neigia arba prieš Jį kovoja. Žinome pasaulėžiūras, kurios žiūri į žmogų kaip į naudingą darbo jėgą arba pelno šaltinį. Jei pažiūra į Dievą ir į žmogų remiasi ne meile bei pagarba, bet egoizmu ir žmogaus fiziniu arba idėjiniu pajungimu sistemai bei teorijai, nesunku suprasti, kodėl kai kuriais istorijos laikotarpiais kai kuriuose kraštuose žmonės traktuojami kaip vergai, kaip beteisiai daiktai arba bandymams skirti gyvuliukai. Kada įgimtosios žmogaus teisės susiaurinamos, kada jis paklupdomas prieš sudieviną sistemą ar valstybės stabą, tada kalbėti apie pagarbą ir meilę žmogui būtų ironiška. Ar ne paradoksinis kuriozas, kad net Prancūzų revoliucija, išėjusi į pasaulį laisvinti darbo žmogaus ir palengvinti jo kietos gyvenimo dalios, įvedė dešimties dienų savaitę. Ar tai buvo ne ironija, kad išlaisvintasis darbo žmo-

gus, užuot dirbęs šešias dienas ir il-sėjęsis *septintą*, dabar turėjo dirbti devynias ir ilsėtis tik *dešimtą*.

Kiekvienas žmogus, išeidamas iš krikščioniškosios pasaulėžiūros, turėtų nauju sąmoningumu perstudijuoti pagrindinę savo įsitikinimų tiesą, kuri reikalauja, kad visas gyvenimo turinys būtų pakreiptas į antgamtinį tikslą; kuri skelbia, kad gyvenimo turinyje svarbiausios vietos priklauso Dievui ir žmogui. Vadinas, įsitikinimų ir vertybių centre turi stovėti Dievas ir žmogus. Krikščioniškosios pasaulėžiūros sekėjui nėra kitos išeities. Jis turi kiekvieną mintį, žodį, veikimą orientuoti ir kvalifikuoti pagal pagarbą bei meilę Dievui ir žmogui. Tokiu būdu, ir žmogus ir jo gyvenimas išsilaisvina iš ego-centrizmo orbitos ir patenka į erdvę, kuri remiasi ir įkvepia antgamtinį altruizmą.

Kiekvienas krikščionis nauju sąmoningumu turi pergyventi savo pašaukimą: tarnauti Dievui ir žmogui arba, kitais žodžiais, tarnauti Dievui per žmogų. Ir čia dabar visiškai nesvarbu, kokį darbą žmogus bedirbtų. Jis yra laisvas, jei aplinkybės leidžia, pasirinkti darbą, specialybę pagal savo norą ir sugebėjimą. Bet ir be šios laisvės gyvenimas jam neatima progos tarnauti Dievui per žmogų kiekvienu darbu, kiekvienu užsiėmimu. Nesvarbu, ar jis gydytojas, kepėjas, rašytojas ar gatvės šlavis. Jo darbas, amatas, profesija ar specialybė tampa pašaukimu, jei jis savo gyvenimo būviui, kuris, gal būt, iki šiol ribojosi gamtiniu tikslu, duoda antgamtinį tikslą, būtent, tarnauti Dievui, kuris žmogų sukūrė, ir tarnauti žmogui, kurį Dievas sukūrė į savo paveikslą ir panašumą.

Bruno Markaitis, S. J.

ŽMOGAUS VIENATVĖ

III

Bandymas išeiti iš vienatvės
per moterystę

Žmonių dauguma, nespėjusi radikaliai meile nusivilti, tikisi išeiti iš vienatvės per moterystę. Tasai pasąmonėje glūdęs pasitikėjimas remiasi ne tiek moteryste, kiek meile, kurią norima išsaugoti ir supastovinti per moterystę. Mat jaučiama, kad moterystė sušvelnins vienatvę tik tiek, kiek joje bus meilės ir į meilę atremto sugyvenimo.

Moterystė yra pats didžiausias bandymas išeiti iš vienatvės ir jos šaknis pakirsti. Tačiau gyvenimas rodo, kad daugumoje atvejų moterystė iš vienatvės neišveda ir net jos nepalengvina. Moterystės meilė dažnai tveria trumpiau negu meilė prieš moterystę ar šalia jos. Tą liūdną gyvenimo faktą ironizuodama, viena rašytoja klausia, kaip išsaugoti meilę net moterystėje arba *nežiūrint* moterystės, tuo norėdama pasakyti, kad palaikyti meilę moterystėje nėra lengva. Maxence van der Meersch, turėdamas galvoje skaitlingas moterystes, iš kurių meilė pasitraukė, sako, kad "laimingas moterystės galima suskaičiuoti ant vienos rankos pirštų."

Didelis moterysčių skaičius reiškia dvi vienišas esybes, kurių vidaus gyvenimas ne tik viena kitai svetimas, bet kasdien svetimėjantis. Jis riša įstatymas, bendras butas, ta pati aistra, vaikai, žmonių opinija ir kiti, deja, ne vidaus ryšiai. Bendrai gyvendamos, nuolat viena kitai kasdienėdamos, jos darosi viena kitai mažiau įdomios. Francois Mauriac pastebi naikinančią apsipratimo ga-

lią paradoksiniais žodžiais: "Jei mylima esybė gyvena šalia tavęs — ji tau darosi jau netokia brangi". To negana, vedusieji, kasdien vienas kito ydas matydami jų biauriame nuogume — (ko varžytis ir slėptis? esame surišti, ir kelio atgal nėra!) — ir meilės ugdyti nesirūpindami, kasdien darosi tolimesni. Ir ne kartą pasitaiko, kad nerandi dvasiniai vienas kitam svetimesnių žmonių už vyrą ir žmoną. Tai vienas tų paradoksų, kad priartėdamas prie ko nors per arti, — ir kaip neartėsi, kai iš vienatvės nori išeiti, — pradedi nuo jo tolti. Ar ne tiesa, kad kartais esame dvasiniai tuo artimesni, kuo fiziniai tolimesni?

Vien tik fizinis intymumas moterystės vienatvės nepašalina. Siela pirm visko ilgisi sielos ir, jos neradusi, jaučiasi apvilta ir apgauta. Tada meilė griūva, o su jos griuvimu vienatvė vėl tiesia į žmogų savo šaltąsias rankas. Kūno ryšiai, sielos ryšio nepateisinti, degraduojami, nors juos vadintume "moterystės pareigos" vardu. Kūno ryšiai vis labiau jungia tik tuos, kurių dvasios sujungtos; o kurių dvasios tolimos, tuos kūno ryšiai dar labiau tolina. Be to, bedvasiai kūno ryšiai daro sielos ryšį vis labiau negalimą ir išėjimą iš vienatvės vis labiau neįmanomą. Todėl tik primityvios dvasios žmonės, šitaip moteryste naudodamiesi, gali būti ramūs. Tik jie gali nesuprasti, kad naudojimasis kito kūnu, kai dvasia tam yra svetima, nėra tvarkoje. Todėl tik toks fizinis artumas nestumia į vienatvę, kuriame abiejų kūnas ir dvasia abipusiai

Birželis mums yra tapęs kančios mėnesiu, bet jis mums įkvepia ir drąsos ryžtingai žiūrėti į šviesesnę ateitį.

džiaugiasi moteryste. Pabrėžiame: "abiejų" ir "abipusiai", nes vienpusis aukojimasis, taigi, altruizmas, gali išugdyti kitame asmenyje nusikalstamą egoizmą — pagrindinę vienvės šaknį. Tokio aukojimosi pasekmė — dvasinė bedugnė; vienvė nesumažėja, bet padidėja. Tuo nenorime paneigti, kad ne kartą, jau susijungusių dvasių laikini sudrumstimą galima praskaidrinti fiziniu intymumu.

Svarstydami čia tą klausimą vienvės prasme, prisimename ir tai,

kas pagrįstai sakoma apie lyčių priešingumą, apie jų savitarpę kovą ir egoizmą. Tai vis tokios ypatybės, kurios stumia lytis į vienvę. Aistra, dvasios — nelydima ir jos neįkvėpta, tik savo malonumo egoistiniai ieško ir į kitą asmenį neatsižvelgia. "Malonumas veda į žiaurumą (Balsac), o žiaurumas žmones atstumia ir skaldo. Štai kodėl žmonės dvasine prasme yra labiausiai tolimi, kai fiziniai yra artimi, nes tuo metu jie yra egoistiškiausi. Čia turime naują pagrindą, kuriuo remdamesi tvirtiname, kad vien kūno ryšiai iš vienvės neišveda. "Amžina aistros monotonija, kuri visada tom pačiom formom pasireiškia ir tais pačiais žodžiais kalba" (Flaubert), negali nei dvasių sujungti nei vienvės jausmo pašalinti. Štai kodėl meilužių sugyvenimas (tokiais vadiname tuos, kuriuos jungia tik kūno aistra), tartum koks skaudulys, kartkartėmis prasiveržia žiauriom ir net kruvinom scenom, kurios iškalbingai liudija jų dvasių svetimumą ir tolimumą.

Tik nuolatinis vieno į kitą atsižvelgimas, dažnas dvasios stygų derinimas, tik abipusis aukojimasis ir vidaus pasauliu interesavimasis gali vienvę sušvelninti. Be visa to vienvės išgyvenimas gali pasidaryti toks sunkus ir tragiškas, kad vedusieji gali pasijusti didėjančios vienas kito vienvės priežastimi, tokiu būdu, tapdami vienišesni už fiziniai vienišus.

Vienvės palengvinimo nėra be abipusio dvasinio bendravimo. Be šio bendravimo abi ar viena pusė pradeda trečiojo asmens ilgtis. Šis ilgesys, nors ir suprantamas, yra moterystę ardą veiksnys. Kiekvienas dvasiniai subrendęs ir gyvenimą pažįstas žmogus žino, kad nauji ban-

dymai susirišti, nors skirtingi variantuose, kartoja tą pačią istoriją. Pergyvenimų žaizdos daugėja, vienvienatvė gilėja, ir laukiamos laimės stebuklas tampa mirazū.

Abipusis dvasinis bendravimas yra būtinas, kaip kvėpavimas. Juo vienas asmuo kito dvasios atmosferą pajunta ir suvokia. Jis iššaukia abipusį atsivėrimą bei išsakyimą ir vieną sielą paneria kitoje. Šita prasme Balsac rašė savo mylimajai: "O brangioji, geroji, mano dieviškoji Ieva, kas per kančia negalėti tau kas vakaras pasakyti, ką dariau, kalbėjau, ką mąsčiau!"

Gal daugeliui vedusiųjų dvasinio bendradarbiavimo reikalas bus nesuprantamas ir atrods per daug romantiškas, negyvenimiškas. Bet ar ne dėl to išyra šeimos, kad jos iš vidaus nėra suaugusios ir sutapusios? Dvasinis bendravimas jas kaip tik ir suaugina, bet jis galimas tik tada, kai vyras ir žmona brangina dvasines vertybes, bendrai jų ieško, bando jomis gyventi. Tik tada žmona tampa vyrui, anot B. Brazdžionio, visu tuo, kuo šioje žemėje tvarinys gali pasidaryti kitam tvariniui: "Tavo sieloj visas mano džiaugsmas tilpo, mylima, sesuo, žmona ir moteris..." Šitaip jausti ir išgyventi galės visi, jei pagal poeto mintį "eis atspindžiuos dangaus padangčių tolimų", vadinasi, rems savo abipusį gyvenimą į dvasines vertybes. Šitaip išgyvenamoje moterystėje vienvienatvės sąmonė beveik pranyksta ir tik kartkartėmis savo šešėliu, tartum sparnu, paliečia vedusiųjų gyvenimą.

Kiti bandymai vienvienatvę sušvelninti

Ėjimas į žmones ir su jais bendravimas — štai viena lengviausiai prieinamų priemonių, siūloma tiems, kurie kenčia dvasinės vienvienatvės

skausmą. Nors žmonės, į kuriuos einama, ir nebūtų dvasiniai artimi, tačiau ir tas grynai išorinis bendravimas — taip mano šią priemonę siūlantieji — kančią lengvina, padėdamas dvasiai užsimiršti.

Žinoma, eiti į žmones gali reikšti tą patį, kaip užsimesti žmonėms, kaip eiti nekvičiamam. Nekviestas žmogus tik ten maloniai priimamas, kur jis laukiamas, kur kas nors suinteresuotas jo atėjimu. Kadangi vienišas žmogus tokio asmens paprastai neturi, tai šie užsimetimai, užėjimai ar net pakvietimai gali būti reti. Tuo tarpu jam vienvienatvės skausme reikia dažno palengvinimo, kaip ligoniui dažnai ir reguliariai vartotinų vaistų. Ir nors vienvienatvės skausmo nelyginame ir negretiname su liga, bet, žinodami jo reguliarių pastovumą, matome ir reguliaraus bendravimo su žmonėmis reiką.

Nereikia pamiršti, kad vienvienatvės skausmą lydįs liūdesys daro žmogų mažiau socialų, ir kartais jam labai sunku prisiversti eiti į žmones, kurie nėra jam labai artimi. Kai siela giliai kenčia, sunku prie kitų pritapti, ir bendro linksmumo sukurs nepasiskandina nei vienvienatvės liūdesio nei didėjančio džiaugsmo trūkumo. Panašia prasme išsireiškė Rilke: "Esu pasibaisėtinai vienišas tarp medžių, kurie žydi."

Sumažėjęs socialumas atpratina vienišąjį nuo nerūpestingo bendravimo ir elgesio stiliaus. Jo gyvenimiškumas nebetenka įprastinės vaidybos ir nudavimo. Gal būt, dėl to jo buvimas įneša į kitų tarpą nedarumą, ir jo pradėdama vengti. Tada dvasinė vienvienatvė stumia jį į fizinę. Vienišas jis eina per gyvenimą. Kartais vienintelis jo "išėjimas" į žmones yra įlipimas į tramvajų ar autobusą, kad bent valandą galėtų

pabūti kalbančių bei besišypsančių, nors ir svetimų, žmonių tarpe.

Nenuostabu, kad vienišųjų tarpe atsiranda ir tokių, kurie tvirtina, jog *nieko nepadės žmonės, jei žmogaus neturi*. Todėl jie išdidžiai izoliuojasi ir, vien tik savim pasitikėdami, stengiasi pažadinti savyje nežinomas, neapčiuopiamas gyvybines jėgas. To neįstengę, nieko savo vienvės agonija nesunkindami, jie pagreitin-tai perdega ir miršta vienvės mir-timi. Jų nuotaką vaizduoja vienas Dostojevskio charakterių: "Kam lįsti pas žmones, kurie jūsų nenori? Ar negeriau nutraukti ryšius su visais? — O kur paskui? — paklausė jis. Į save, į save... Nutraukti ryšius ir nu-eiti pas save."

Tikroji draugystė, būdama pasto-vesnė už meilę, yra tikresnis vienat-vės palengvinimas neguėjimas į žmones. Bet ar tokia draugystė nėra retesnė už meilę? Atrodo, kad tikrą-ja meilę žmonių dauguma bent ta-riasi išgyvenę. Tuo tarpu tik mažu-ma gali pasidžiaugti turėję tikrų draugų.

Ne vienas turi stiklelio, kortų ar kitų bendrųjų silpnybių "draugų". Tai nėra tikrieji draugai, nes tarp jų nėra vidinių ryšių, kurie turėtų būti draugų tarpe. Tai pažintys. Tikroji draugystė gimsta tada, kai susitinka dvi sielos, kurios pasijunta artimos bendru susižavėjimu ir pasitikėjimu. Tai du žmonės, kurie sutinka pagrin-diniuose dalykuose ir linki vienas ki-tam gero. Tokiu būdu, visa juose *s u s i b e n d r i n a*: mintys, svajonės, džiaugsmas, skausmas ir net dorybės.

Tikroji draugystė mums rodosi pranašesnė už meilę. Meilė ne visa-da nuo mūsų priklauso. Draugystė yra mūsų valdžioje, nes ji išugdoma. Meilei visada gresia trečiojo asmens

įsikišimo pavojus. Draugystė tokio pavojaus nebijo. Meilėje yra dau-giau kančios, daugiau nesusiprati-mų ir iracionalių momentų. Draugys-tė yra skaidresnė, permatomesnė ir protu lengviau kontroliuojama. Mei-lėje vis dar lieka paslapčių, nes re-tai kada besimylintieji atvirai pasi-sako apie praeities meilę. Draugų tarpe nėra kankinančių paslapčių, ir draugai yra ypač tuo draugai, kad vienas kitam paslaptis išsako ir gy-venimo painiavose patarimo susilau-kia. Leon Bloy nurodo dar vieną tik-ros draugystės ženklą, kada draugas sutinka už draugą kentėti, kada sun-kioje draugui valandoje siūlo pagal-bą, ryždamasis ant savęs užsikrauti draugo naštą.

Tikroji draugystė galėtų vienvę sumazinti, bet ji reta, labai reta.

Darbas — tai geriausias būdas skausmą užmiršti, jį taip nutildyti, kad jo nebegirdėtume. Taip sako op-timistai, kuriems darbas yra priemo-nė ir vaistas visam kam.

Tiesa, kad darbas gali dėmesį nu-kreipti nuo skausmo, jei skausmas nėra per didelis. Bet toks darbas tu-ri būti mėgiamas ir intensyvus, visą žmogų palenkiąs savo reikalavi-mams. Jei jis tik fizinis darbas, pa-liekąs dvasią laisvą kentėti, tai dide-lio skausmo jis nepalengvina. Ap-skritai kalbant, didelio vienvės skausmo ir liūdesio darbas nenutil-do, nes jį nuolat lydi vienišumo są-monė. Darbo optimistai klysta galvo-dami, kad darbas atima kančias lai-ką. Jie pamiršta, kad kančias laiko nereikia.

Mėgiamas ir ypač kūrybinis dar-bas, kuriame dalyvauja ir pasineria visa dvasia, dėmesį nukreipia nuo skausmo ir priglušina kančios są-monę, ir toks priglušinimas bent lai-

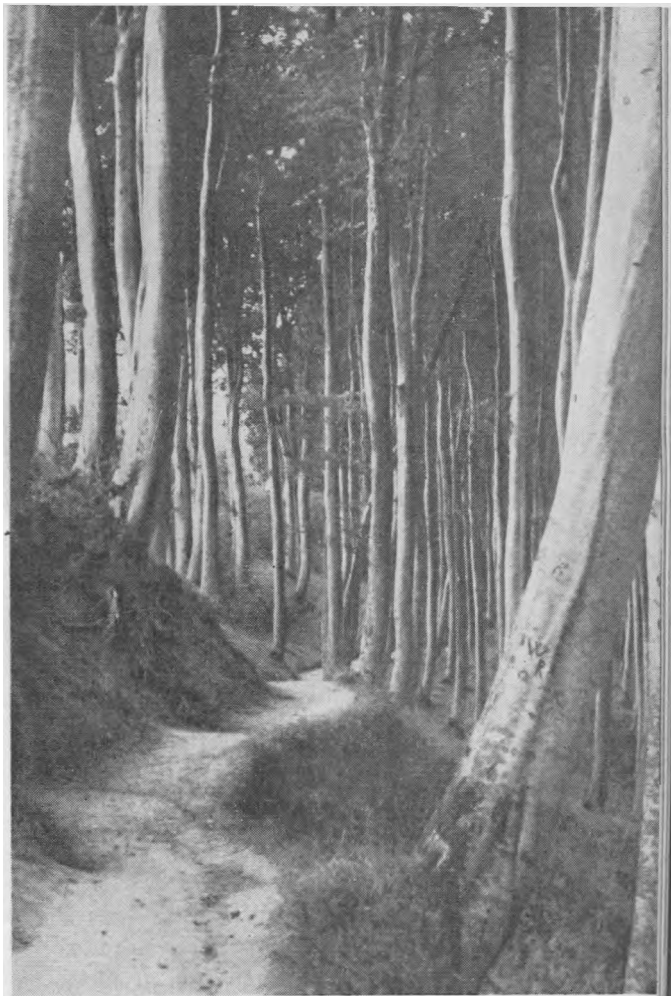
kinai skausmą palengvina. Gaila, kad ne daug kas turi tokias aplinkybes ir priemones, kurios įgalina jį pasinerti mėgiamame darbe.

Menas, džiaugimasis juo ir jo praktikavimas žmogų nukelia į grožio pasaulį, kuriame paskęsta ir pranyksta vienatvė. Vaizduotė ir jos pasiuntinė — svajonė mus veda į tą grožio pasaulį. Vienišasis, kuris turi daug jautrumo, kurio vaizduotė turtinga vaizdais ir svajonėmis, jautri menui ir jam gimininga, gali susikurti tokį pasaulį, kurį grožis valdo. Tam labiausiai padeda knyga — vienišųjų dvasios duona. Vienas Rolland'o romano didvyris nesijaudavo toks vienišas, kai Biblija būdavo jo rankose. Bet, anot autoriaus, jis skaitė ją taip, kad tai buvo ne tiek skaitymas, kiek su ja kalbėjimasis.

Per literatūrą ir meną pamirštama liūdna dabarties tikrovė ir persikeliama į kitą geresnę ir gražesnę pasaulį. Todėl muzika yra spindulys, siekias amžinybę; tai motiniška ranka, ištiesta virš vienatvės jūros. Taip muziką nusako vienas poetas. Kartais ir Nietzsche's vienatvėje, liudijant Zweig'ui, suspindi trumpam laikui mažas laimės spindulys — muzika.

Apgailestaujame, kad menas prieinamas tik toms sieloms, kurios ilgisi grožio, kurios jam giminingos ir jį supranta. Gaila, kad per meną mes bėgame nuo vienatvės skausmo tikrovės. Bet bėgimas nėra vienatvės apvaldymas, nėra jos šaknų pakirtimas.

Vadinasi, nors menas yra vienišo žmogaus draugas, bet kai vienatvės kančia ilga ir sunki, tai gyvenimas mus prašo atsakymo į šiuos žodžius: "Kas yra grožis arba harmonija tam, kurs mirčiai pasmerktas, kurs tarp

Lietuvius su mišku jau nuo senų laikų yra labai susigyvenęs. Klausydamasis miško ošimo, jis užmiršta savo vienatvę. Dabar miškas yra tapęs jaunųjų partizanų namais.

griūvančių sienų dėl savo gyvybės kovoja?" (H. Hesse). Vis dėlto, kilni svajonė ir tyras meno grožis gali vienišajam duoti nuostabaus užsimiršimo valandėlių ir skausmo iškreiptą veidą laikina šypsena paguosti ir praskaidrinti. O tame žmogaus gyvenime, kurio visas ilgis — trumpa valanda, kiekvienas džiaugsmo akimirksnis turi savo vertę.

Alfonsas Grauslys

MENAS SUPRASTI KITUS

Clarence W. Hall

Neseniai aš praleidau vieną turiningiausiųjų savo gyvenimo valandų aštuoniasdešimt metų amžiaus moters draugystėje. Nors jos gyvenimas, toli gražu, nebuvo pilnas pasisėkimų, ji suteikė džiaugsmo kitiems ir sau daugiau negu bet kuris kitas asmuo. Metų metais jos kuklūs namai buvo kenčiančiųjų prieglobstis. Aš paklausiau jos kilnumo ir ramybės paslapties, ir ji man atsakė: "Aš radau tai, nugalėdama savyje palinkimą smerkti kitus."

Tikrai nėra kitos tokios dažnos ir negražios silpnybės žmogiškoje prigimtyje, kaip ši. Ir kiekvienas mūsų, vienu ar kitu metu, tuo žiaurumu nusikalsta. Vienas žymus kunigas sako: "Aš klausiau žmones, išpažįstančius savo nusidėjimus visiems Dievo įsakymams, išskyrus aštuntąjį — nekalbėk netiesos. Tačiau šiam pastarajam mes nusidedame dažniausiai."

Kiek daug neatitaisomos žalos padaroma nekaltiems žmonėms neapgalvotu plepėjimu! Kai kartą kaimynas paklausė Mahometą, kaip jis galėtų atitaisyti savo draugui neteisą apkaltinimą, Mahometas jam liepė padėti ties kiekvieno namo durimis visame kaime po žąsies plunksną. Kitą rytą Mahometas pasakė: "Dabar eik ir surink plunksnas!" Žmogus nusteбęs tarė: "Tai juk visai neįmanoma — vėjas pūtė visą naktį, ir visos plunksnos išnešiotos." — "Teisingai", atsakė Mahometas, "tas pat įvyko ir su tavo neapgalvotais žodžiais, kuriuos tu pasakei prieš savo kaimyną."

Impulsas kaltinti kitus yra savišaukos ginklas, taip stipriai įaugęs

mūsų sąmonėje, kad psichologai sako, jog, norėdamas surasti žmogaus silpnybės, pasek, kurias klaidas jis greičiausiai pastebi kituose. Hazen Werner pasakoja apie vieną moterį, kuri nuolatos skųsdavosi savo kaimynų nešvara. Kartą ji pašaukė savo draugę prie lango ir pasakė: "Žiūrėk į tuos skalbinius ant virvės, kokie jie pilki ir nešvarūs!" Bet draugė ramiai pastebėjo: "Jei tu pažiūrėtumei atidžiau, pastebėtumei, kad ne jos baltiniai, bet tavo langai nešvarūs."

Stoka supratimo, teisianč kitus, kyla iš nežinojimo, kodėl tas apkaltamas vienaip ar kitaip elgiasi. Mes turėtumėm įsidėmėti vieną kiniečių patarlę: "Nesirūpink, jei esi klaidingas suprastas, verčiau rūpinkis, jei pats kitų nesupranti." Savo kasdieniuose santykiuose su kitais mes dažnai rizikuojame jų reputacijos griovimu, vien tik nesistengdami giliau pažvelgti ir geriau suprasti.

Vienas draugas man pasakojo: "Į mūsų miestelį atsikėlė gyventi maloni našlė su trimis vaikučiais. Trumpu laiku ji tapo visų apkaltų objektu: "Ji buvo per graži., ją lankė keletas vyrų... ji buvo bloga šeimininkė... jos vaikai lakstė gatvėje ir valgė pas kaimynus... ji buvo tinginė ir daugiausia laiko praleisdavo, gulėdama sofoje ir skaitydama..." Vieną rytą mūsų gražioji kaimynė nualpo pašto įstaigoje. Tuoj viskas paaiškėjo. Ji sirgo nepagydoma liga ir buvo per silpna dirbti. Ji išsiųsdavo vaikus, kai net ir vaistais negalėdavo nuraminti skausmų. "Aš norėjau, kad jie prisimintų mane visada linksmą ir laimingą", sakė ji, "aš norėjau

numirti viena, kad jie nežinotų." O tie lankantieji vyrai buvo jos gydytojas, advokatas ir vyro brolis. Visa tai sužinoję miestelio gyventojai buvo jai labai paslaugūs likusių jos gyvenimo mėnesių metu, tačiau pletkininkai niekad negalėjo sau atleisti.

Mes galėtumėm valdyti savo per staigius sprendimus, pasiklausdami savęs: ar nebūčiau aš toks pat, ar net blogesnis, atsidūręs to smerkiamojo aplinkybėse ar pagundose? Paprotys kritikuoti kitus kaip tik pabrėžia mummyse tą nesimpatiską charakterio bruožą — įsivaizduojamą neklaidingumą. Mūsų nusistatymas nuteikia mus šitaip: "Aš tikriausiai esu geras, nes, žiūrėkite, kiek daug blogo aš pastebiu kituose!" Bet yra žinomas Kristaus atsakymas išdiems teisėjams: "Temeta akmenį pirmasis iš jūsų, kurs yra be nuodėmės."

Štai keturi patarimai, norint nugaleti blogą įprotį smerkti kitus:

1. Būk tikras, kad žinai visus faktus taip, kad tavo kaltinimas nebūtų pripuolamas. Kiekvienas mūsų yra atsakingas už neteisingus kaltinimus, net ir jų klausydamas. R. Bodley savo knygoje "The Search of Serenity" rašo: "Kiekvieną kartą, kai man pasakojama kokia nors sensacinga istorija kieno nors sąskaitom aš bandau susekti skundėjo pagrindus ir jo galvojimą. Tada — arba viską paneigiu, arba toliau ieškau gandų pradžios. Darykite tai, prieš skubiai pasmerkdami apkaltinamąjį"

2. Atsimink, kad ir kažin kaip aiški atrodytų kito kaltė — galima visada rasti švelninančių aplinkybių. Prieš daugelį metų Sioux indėnai turėjo išpūdingą paprotį. Narsuolis, iškeliaudamas aplankyti svetimų kilių, pakeldavo rankas į dangų ir

Laukia grįžtant tėvelio, kuri pikti žmonės išvežė ...

melsdavosi: "Didžioji Dvasia, padėk man, kad niekada neteisčiau kito, iki nebūsiu vaikščiojęs dvi savaites jo mokasinuose!"

3. Savo papročiui teisti kitus duok atvirkščią eigą, ieškodamas gerųjų, bet ne blogųjų ypatybių. Dr. W. L. Moore pasakoja apie vieną paskaitininką, kuris kartą pradėjo savo kalbą, priklijuodamas lentoje balto popierio lapą. Paskui jis lapo viduryje pažymėjo mažą juodą taškelį. Paklausti klausytojai, ką jie matė, visi atsakė: "Juodą tašką!" Tada kalbėtojas pastebėjo: "Argi niekas jūsų nemato didelio balto lapo?" Įprask matyti žmonėse gera. Iškelk tai. Mėgink skleisti gerus gandus. Kaip nuostabiai praturtina tavo paties sielą ieškojimas gero kituose! Pasižiūrėk į veidrodį, kai apie ką nors blogai kalbi, ir pamatysi, kaip rūkščiai

AR MELUOTI, AR IŠDUOTI?

Gerbiamas Kunige Jonai!

Jau keletą kartų atsidūriau nepaprastai keblioje būklėje. Joku būdu negalėjau sakyti tiesos, nes būčiau išdavęs man patikėtas paslaptis. Lygiai negalėjau tylėti, nes tylėdamas būčiau prisipažinęs ką nors žinąs ir būtų tekę gerokai nukentėti. Meluoti nenoriu. Nenoriu laužyti Dievo įsakymų ir sąmoningai papildyti nuodėmę. Bet paslaptį išduoti, suprantu, irgi yra nuodėmė; ar ne? Ką tokiais atvejais daryti? Ar meluoti, ar išduoti?

Ne aš vienas tai išgyvenu. Prisiimkim tik komunistų pavergtąją tėvynę ir kitus kraštus. Kaip dažnai ten žmonės kamantinėjami, žiauriai tardomi. Jei jie pasakytų tiesą, kartais

atrodai. Tada pasakyk ką nors gero ir stebėk, kaip švelnumas užlieja tavo veidą.

4. Palik visas žmonių nuodėmes teisti Dievui. Pasisavinimas sau dieviškų teisių yra arogancija ir nepagarbumas. Vysk. Fulton Sheen įspėja: "Žmonių paskirstymas į avis ir ožius įvyks paskutiniojo teismo dieną. Iki tol mums toks skirstymas yra neleistas."

Vertė I. Vaičiulėnaitė

šimtai Sibire atsidurtų, kiti ir mirti turėtų. Už tylėjimą irgi yra skaudžiai baudžiami. Nejaugi nėra jokios galimybės doram žmogui išvengti melo ir nenusidedant išsaugoti paslaptis? Turėtų būti galima, nes tikiu, jog išmintingas Dievas negali įsakyti nesąmonių. Ir vis tiek, gyvenimo praktikoje, nematau kelio iš tos painiavos. Už aiškų atsakymą būsiu Jums labai dėkingas.

Juozas Klausutis.

Mielasis Juozai!

Atsakysiu šv. Augustino žodžiais: Palietei "sunkiausią ir giliausią klausimą: ar gali būti leidžiama doram žmogui kada nors meluoti."

Na, jei tokiam šviesiam teologijos žiburiui, Bažnyčios Doktorui ir Tėvui ir šventajam šitas klausimas atrodė "sunkiausias", tai nelaukite, kad aš įstengčiau aiškiai atsakyti vienu kitu sakiniu. Paaiškinimas bus ilgokas.

Jūs teisingai galvojate: Dievas negali reikalauti nesąmonių. Negali vienas Jo įsakymas prieštarauti kitam. Jei Jis duoda neribotą įsakymą nekalbėti netiesos, t. y. nemeluoti, tai turi būti galima jo visada laikytis, nors ne visada bus lengva. Lygiai, jei yra nuodėmė išduoti patikėtas paslaptis, turi būti galima jas išsaugoti *nemeluojant*, t. y. nepapildant nuodėmės. Bet kaip?

Pirmiausia prisiminkite, kas yra melas. Visų supratimu *meluoja tas, kas kalba priešingai savo minčiai*. Pvz.: tikrai žinai, jog Vytenis yra partizanas, bet tardomas sakai: "nežinau".

Kodėl melas laikomas nedoru dalyku? Todėl, kad jis iškreipia, išverčia ir sudarko kalbos prigimtį. Kalbos esmė ir tikslas yra apreikšti kitam žmogui savo mintis, žodžiai ir sakiniai yra tam tikslui pasiekti prie-

monės. Dar daugiau: kalbėdamas žmogus ne vien apreiškia savo mintis, bet sykiu užtikrina, jog nori pasakyti tiesą. Tai jis užtikrina ir garantuoja, jau tik atverdamas burną kalbėti. Todėl, žmogui kalbant, jo dvasia apima ir proto sąvokas-mintis ir valios norą bei pažadą tas mintis atskleisti klausančiam. Pačiu kalbėjimo faktu jis užstato klausančiam savo autoritetą, nuoširdumą ir gerumą arba, dar teisingiau išsireikšiant, užstato savo ištikimumą pasidalyti turima tiesa. Už šitą savo ištikimumą kalbantysis *mainais* reikalauja besiklausantįjį pasitikėti jo teisingumu. Ir kadangi klausantysis laiko kalbantį teisingu, jis pilnai tiki ir pasitiki išgirsti tiesą. Kartais klausantysis gali turėti griežtą teisę tiesą išgirsti, pvz. teisme ar pagal sudarytą sutartį.

Pasižadėjimas sakyti tiesą paprastai glūdi pačiame pasikalbėjime ir jis neduodamas atskirai. Bet kartais jis gali būti ir įsakmiai pabrėžiamas, kaip pvz.: "Tikėk manim... Tikrai... Sakau tikrą tiesą... nemeluoju..." ir panašiai.

Iš to savaime plaukia išvada: jei kas vartoja žodžius apgaulingai, nenuoširdžiai, jei kas savo žodžiais neatskleidžia žadamos tiesos, o ją pridengia, tas prigauna besiklausantį ir pasitikintį žmogų. Šitoks apgaudinėjimas daro kalbantį veidmainiu ir paverčia jį išdaviku, nes *jis išduoda klausančiojo pasitikėjimą*. Išdavimas yra biauři šlykštybė ir todėl suprantama, kodėl visų laikų dori žmonės biauřisi melu, kodėl laiko jį nedoru dalyku ir kodėl melagis laikomas žmogumi be charakterio. Melas yra įvairių blogybių maišalienė: čia įeina ir apgaulė ir dviveidiškumas, čia rasi ir suktus planus apgauti žmogų ir, kas svarbiausia, čia yra išda-

vimas. *Ir tas išdavikiškumo elementas, atrodo, yra tikrasis raktas teisingai išspręsti klausimą, kaip išsaugoti paslaptis nemeluojant.*

Juozai, gerai įsidėmėkite, kas daro melą melu, kas yra melo išskiriamoji žymė. Jau šv. Augustinas nurodė, jog melą daro melu *išdavimas pasitikėjimo*. Jis rašo: "Kas meluoja, tas tuo pačiu faktu, kad jis sako netiesą, išduoda pasitikėjimą, jis nori, kad klausantysis juo pasitikėtų, kai pats atsisako pagerbti jo teikiamą pasitikėjimą. O kas išduoda pasitikėjimą, tas yra nedoras" (De mendatio).

Šitaip išsiaiškinę kalbos prigimtį ir melo ypatingąjį išdavikiškumo požymį, mes galime ir privalome jį šitaip apibrėžti: MELAS YRA KALBANČIO PAPILDOMAS IŠDAVIMAS, KAI JIS NEIŠTESI PASIŽADĖJIMO SAKYTI TIESĄ, TARDAMAS SAVO MINČIAI PRIEŠINGUS ŽODŽIUS.

Kodėl šitoks melo supratimas yra teisingesnis ir kodėl aukščiau duotasis jo apibūdinimas yra nevykęs ir nepakankamas?

Viena, žmogus gali kalbėti priešingai savo minčiai, nė kiek nemeluodamas ir nenusidėdamas. Tai yra labai aišku vaidinimuose ir žmogui kalbant pačiam su savimi. Vienas žymesniųjų Bažnyčios rašytojų yra pastebėjęs: "Niekieno nekalbinamas žmogus gali suprasti bet kurį žodį, kaip tik jam patinka, ir nebus melo". T. y. privačiai kiekvienas gali duoti savo žodžiams kokią tik nori reikšmę, net visiškai skirtingą nuo įprastinės prasmės. Kad šitoks prasmės pakeitimas virstų melu, turi prisidėti išdavimas kito pasitikėjimo.

Kita vertus, ir žalčio gudrumas gali būti krikščioniška dorybė (Mt. 10, 16). Pasinaudodami čia išryškintu melo supratimu, mes galime leng-

Ir iš juodo veido
trykšta šviesa, jei
žmogaus siela ra-
mi ir joje nėra
melo.

vai pašalinti kliūtis paslaptims išsaugoti nemeluojant.

Ir vėl čia tinka šv. Augustino žodis: "Mes esame liudininkai tiems, kuriems yra naudinga žinoti tiesą, ir tiems, kurie turėtų per mus įtikėti tiesą. Bet kai jus kas kamantinėja ir nori išgauti informaciją, kurios jo neliečia, ar kai nori žinoti tai, kas jam žinoti nenaudinga, tas ieško ne liudininko, o išdaviko." Kitais žodžiais: kas teiraujasi, kas verčia išduoti paslaptį, neturėdamas į jas teisės, tas nesiskaito su klausiamojo teise ir pareiga saugoti paslaptį. To-

kiu atveju *neteisėtas klausinėtojas negali protingai tikėtis paslaptį išduodančio atsakymo*. Klausiamasis tada savo ruožtu *neprisiima pareigos parodyti savo mintis*; ir jei būtinas reikalas išsaugoti paslaptį verčia jį kalbėti, tai jis *nepasižada būti atviras ir nuoširdus*. Jis neapsiima būti tiesos liudytojas. Kadangi tose sąlygose paklaustasis negali ir nepasižada pasakyti tikrosios savo minties ir kadangi dėl to jis pats nereikalauja iš paklaususio pilno pasitikėjimo, tai čia *nesulaužomas joks pažadas ir nėra išduodamas pasitikėjimas*. Ne-

galima išduoti to, ko nėra. Tokiose aplinkybėse tiesai arba paslapčiai išsaugoti vartojami minčiai priešingi žodžiai nėra melas, nes juose nėra melui būtino ir esminio požymio — pasitikėjimo išdavimo.

Imkime Jūsų paminėtus komunistų policijos tardomuosius. Jie gali turėti labai svarbių ir niekam neišduotinų paslapčių. Visas žmogiškąsias ir dieviškąsias tiesas pamynę, komunistai tardytojai patys neturi jokių teisių į nekalto žmogaus mintis ir paslaptis. Daugiau: komunistai patys nesitiki ir rimtai nelaukia, kad tardomieji pasakys jiems tikrą tiesą. Ką jie besakytų, tardytojas vis tiek nepasitiki, todėl toliau kankina, norėdamas įsitikinti, kad tardomasis savo tiesos "nebepakeis". Kadangi komunistas neduoda žmogui pasitikėjimo, tai tardomasis negali nesaugoti pasitikėjimo išduoti, ką jis besakytų. O kadangi jis neišduoda pasitikėjimo, tai jo išsisukinėjimai nėra melagystės ir todėl nėra nuodėmė. Tai atsimenant, yra gan lengva išsaugoti paslaptis nemeluojant, nenusidedant, nors žodžiai yra priešingi tiesai.

Gal pamanykite, Juozai, kad čia vis tiek yra kažkas sukto ir negarbingo. Gal taip pasielgęs nerimautum, gal jaustumėis apgavęs negudrų klausytoją. Tokia savijauta dar nėra ženklas, kad būtum pamelavęs. Teisėtame kare priešą nukovęs karys gali labai skaudžiai tai išgyventi: morališkai jis gali labai kentėti, nors jis nė kiek nenusidėjo ir, užmušdamas priešą, nepapildė žmogžudystės nusikaltimo. Panašiai ir mūsų nagrinėjamu atveju nėra melo, nėra nuodėmės, nors ir būtų jaučiama, kad tokių gudravimų ar išsisukinėjimų neturėtų būti žmonių santykiuose. Kasdieniame normaliame gyve-

nime, kai kalbantysis nėra atakuojamas, kai nėra verčiamas išduoti slėptinų dalykų, kai *jis pats savo noru ką nors pasakoja*, tai klausytojai visiškai protingai laukia iš jo tiesos ir *jis tą tiesą žada*. Jei čia jo žodžiai nepasakytų tiesos, neatvertų jo tikrosios minties, jis būtų melagis ir nusidėtų. Visada būtų melagystė, jei kas išsigintų savo tikėjimo, pvz. klausiamas, "ar esi katalikas", atsakytų "nesu". Nėra tokios blogybės pasaulyje, nė pati mirtis nėra tokia baisi blogybė, kuriai išvengti būtų verta išsiginti savo tikėjimo. Niekas negali paliuosuoti žmogaus nuo paliudijimo dieviškosios tiesos. Išganytojo žodis tuo reikalu nepaprastai aiškus: "Kas išpažins mane žmonių akivaizdoje, tą ir aš išpažinsiu savo danguje esančiojo Tėvo akivaizdoje" (Mt. 10, 32). Šitie žodžiai buvo ir yra kankinių džiaugsmas ir viltis.

Yra ir kitokių aiškinimų, kaip išsaugoti paslaptis. Bet jie yra žymiai painesni, eiliniam žmogui sunkiai suprantami, sunkiai pritaikomi gyvenimo staigmenose. Todėl aš jų čia ir neišdėdėčiau. Paskutiniaisiais laikais keletas moralistų ėmė tą reikalą gvildinti ir aiškinti šičia išdėstytu būdu. Jis yra tuo geras, kad išlaiko nepaliestą Dievo įsakymą niekada nemeluoti ir kartu duoda galimybę išvengti paslapčių išdavimo nenusidedant. Jis yra lengviau kiekvienam suprantamas. (Nėra melo, jei neišduodamas žmogaus pasitikėjimas ir jei nesulaužomas pasižadėjimas sakyti tiesą).

Aišku, šitie dėsniai galioja ne tik komunistų tardomiesiems, bet ir šeimos gyvenime ir socialiniuose santykiuose, kur tik yra būtinai reikalinga išsaugoti paslaptis.

Kunigas Jonas

ZIGMANTAS FREUDAS IR JO METODAS

Lygiai prieš 100 metų gimė Zigmantas Freudas, kurs sukėlė ir dar tebekelia tiek daug kontroversijų psichologų pasauly. Jau tomų tomai yra pasirodę už ir prieš jo doktriną ir psichoterapeutinį metodą, vadinamą *psichoanalize*. Yra susikūrę visa eilė mokyklų, kurių kiekviena savaip bando interpretuoti bei modifikuoti Freudo teoriją apie žmogaus giliųjų psichės sferų struktūrą ir dinamiką.

Iki Freudio psichologija buvo suprantama kaip *sąmonės reiškinių mokslas*, ir tik netiesioginiai tebūdavo paliečiama *pasąmonės* sritis. Šioji buvo laikoma kaip pasyvus sandėlis praeities faktams bei žinioms apsaugoti. Buvo daug kalbama apie žmogaus charakterio auklėjimą, visai nežinant, kurie psichiniai faktai jį sudaro. Pačios asmenybės sąvoka buvo arba per filosofiška arba per paviršutiniška. Freudas savo stebėjimais ir tyrinėjimu praskleidė tą tamsiąją žmogaus psichikos sritį, vadinamą anuo metu pasąmone. Jisai įrodė, kad nesąmoningoji mūsų psichės sfera yra perdėm aktyvi, kad ji yra charakterio bazė ir net vienas iš svarbiausių faktorių, sudarančių žmogaus asmenybę. Todėl

Freudas yra laikomas gelmių psichologijos įsteigėju.

Zigmantas Freudas, Vienos psichiatras, pašventęs ilgą savo amžių (1856-1939) žmogaus psichinių problemų tyrinėjimui, pastebi, kad toli gražu ne visi žmogaus veiksmai yra sąmonės žinioje, o kai kurie jų, nors ir dalinai sąmoningi, nepasiduoda jos kontrolei. Pavyzdžiui, isterinis nepakentimas kokio nors daikto ar reiškinio ir su tuo susijusios reakcijos, nuolatinis užsimiršimas kurio nors vardo, *lapsus linguae* (vieno žodžio nesąmoningas pakeitimas kitu), niekuo nepamatuota baimė, nepasitikėjimo savim jausmas, depresija ir pan. Kartais net po aiškiausio išsprendimo kurios dilemos pasirenkama vykdyti silpnoji jos pusė. Į klausimą, kodėl taip pasielgta, atsakoma: o taip sau, norėjau pabandyti; man taip patiko, juk aš galiu laisvai apspręsti savo veiksmus... Šis sprendimas, būkime tikri, dar prieš pradedant protu svarstyti, buvo padarytas toje tamsiojoje psichės gilumoje, kurią, kaip visiškai nesąmoningą, vadinsime *n e m o n e* (l'inconscient, das Unbewusste). (Plg. išmanymas — išmonė; prasi-manymas — pramonė).

Šios tamsiosios ir giliausiosios asmenybės sferos atidengimas priklauso Freudui, nors kaip matysime, pati problema — psichologijos mokslui priėjus tam tikrą fazę — beldėsi tuo pačiu metu į įvairių mokslininkų duris.

Freudas gimė 1856 m. gegužės mėn. 6 dieną Freiberge, Moravijoje. Visą jaunystę ir didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Vienoj, kur Freudas tėvai persikėlė gyventi, kai Zigmantas buvo vos keturių metų amžiaus. Čia jisai baigė gimnaziją pirmuoju mokiniu. Vėliau studijavo me-

diciną ir 1881 m. gavo medicinos daktaro laipsnį. Baigęs dirbo kaip demonstratorius tuo metu garsiausio pasaulyje fiziologo ir biologo *Dr. Bruecke's* vadovaujamoje laboratorijoje prie Vienos Universiteto. Čia Freudas atranda kokaino anestetizuojančiąją savybę, kuria vėliau Kolle-
ris pritaiko praktikoje. Freudas, galima sakyti, buvo gimęs mokslininko karjerai. Mediko praktika jo ne-
traukė, ir pats laboratorinis darbas tiek jį tedomino, kiek per jį galima buvo atrasti ką naujo. Jis ypatingai domėjosi sielos ir kūno sąveikos problema. Todėl jis specializuojasi pas tuometinį psichiatrą ir smegenų anatomą Meynertą. Ypatingai patraukia Freudą dėmesį prancūzų psichiatro Charcot tyrinėjimai, kuriais jis įrodė, kad dažnų fizinių negalavimų priežastys gali būti psichinės prigimties (psichogeninės); pvz., isterija yra apsprendžiama patologi-
nių psichinių vaidinių. 1887-87 metais jis vyksta į Paryžių, klauso Charcot paskaitų, kurias vėliau išverčia į vokiečių kalbą. 1889 metais mato-
me šį jauną mokslininką Nancy, vėl Prancūzijoje, specializuojantis pas Liébault ir Bernheim'ą, kurie tuo metu gydė isteriją hipnozės pagalba. Bernheimas pirmas pradėjo vartoti *antisugestijos* (priešingos įtaigos) metodą intelektualiniams ir motoriniams nenormalumams šalinti (pvz., amnezija, anestezija — pojūtinis nejautrumas, obulijos — valios spragos, konvulsijos, paralyžis ir t.t.).

Grįžęs į Vieną Freudas su Breuer'iu išdirba katarsinį metodą (gr. katharsis — apvalymas), kuriuo, užuot užhipnotizavus pacientą ir hipnozės būsenoje įkalbėjus jam veikti priešingai turimai tendencijai (contraįtaiga), iššaukiami, prisiminimų pagalba iškeliami į sąmonės lauką

patologiniai vaidiniai, kurie yra, paprastai, anų išorėj pasireiškiančių nenormalių veiksmų bei tendencijų priežastimi. Nuo šiųjų apvalius žmogaus sąmonę, asmuo pradeda normaliai jaustis.

Kiekvienas, šiek tiek susipažinęs su psichologija, numano, kas yra *vaidinys* ir kokia jo reikšmė pažinimui ir elgesiui. Išorinio pasaulio daiktai ir reiškiniai projektuojasi mūsų sąmonėj vaidinių (*Vorstellung, image*) pavidale. Pvz., mes turime Kauno Įgulos bažnyčios vaidinį — josios vaizdą mūsų psichėje. Šis pastarasis iššaukia visą eilę kitų: koks buvo jos kapelionas, choras, kaip kareiviai klausydavo mišių ir t.t. Jei mes prisimename kokį judesį arba galvojame atlikti kurį veiksmą, turime kinetinį bei motorinį vaidinį; dažniausiai čia daugiau pagelbinių vaidinių dalyvauja. Šie veikia mūsų motorinius centrus ir *automatiškai* apsprendžia kurį kad ir komplikuo-
tesnį veiksmą, jei tik racionali-
nė kontrolė yra per silpna arba jei ji tam nesipriešina. Pavyzdžiui, man spontaniškai kyla mintis pakeisti televizijos stotį — nepajuntu, kaip stojuos, ranka tiesiasi reikiama kryptimi, ir žiūriu — jau besukąs atitinkamą suktuką. Bet jeigu staiga prisimenu, kad vienam iš mano svečių ši programa patinka, anas automatinis veiksmas yra sulaikomas. Čia abu vaidiniai bei mintys buvo sąmoningi. Todėl lengva pasverti juos ir pasirinkti vykdymui priimtinesnį. Bet, deja, ne visuomet taip esti.

Reikalas pasunkėja, kai vienas tokių motorinių vaidinių išseina iš sąmonės kontrolės, užsibarikaduoja kažkur psichės giliausiuose sluoksniuose (aišku, ten jokių sluoksnių nėra, tai tik palyginimas) ir iš čia ima dar stipriau veikti. Kad protas jo ne-

Ištuštėjo klasės, užsidarė mokyklų durys, ir jaunimas bėga į gamtą, į saulę, prie gaivinančio vandens ...

išsklaidytų, jis užsimaskuoja: vadinasi, impulso priežastis darosi individui nežinoma. Man protas rodo, kad reikia taip daryti, o elgiuos kitaip. Kodėl? Todėl, kad taip kažkodėl patiko. Ši psichologinį faktą jau prieš daug šimtų metų konstatavo žinomas lotynų priežodis: *Video meliora proboque, deteriora sequor* (Matau ir įrodau, kas yra geriau, bet seku tai, kas yra blogiau). Matosi, kad čia veikia užsikasęs koks proto nebepasiekiamas motyvas. O su nežinomu priešu visuomet sunkiau ar net neįmanoma kovoti. Kas daryti?

Demaskuoti priešą. Čia man staiga kyla asociacija apie velnio gundymą, su kuriuo tenka žmogui sunkiai kovoti, o apsėdimo atveju — net neįmanoma atsispirti. Pvz., iš Freudo cituojamų vienas negali gatvėj praeiti pro tam tikrą namo numerį; kitas (net pats būdamas medikas) bijo lipti į viršutinius namų aukštus. Viena ponija, prieš eidama gulti, reikalauja, kad visi šeimos nariai nusiplautų kojas. Kol tatau nepadarėta, ji niekaip negali užmigti. O jei aną pacientą kas priverčia praeiti ar praveža pro tą namo numerį, jis pajunta staigų galvos svaigimą, širdis pradeda smarkiai plakti ir visas kūnas ima isteriškai drebėti.

Nuo 1895 metų Freudas atsiskiria nuo Breuerio, ima vienas tyrinėti isterijos, apsėdimo (obsessio), gaivališkos baimės ir kitų neurozinių ligų priežastis. Greit jam ėmė aiškėti, kad psichiniai turiniai (vaidiniai, mintys, troškimai, tendencijos...), kurių individas arba nepajėgia realizuoti, nes aplinkybės neleidžia, arba negali, nedrįsta, nes tatau yra nesuderinama su viešąja socialine tvarka bei morale, — nugrimsta į sąmonę, tiksliau, į nemonę ir iš čia pradeda trukdančiai veikti. Tokį užsikasusį vaidinį užtenka iškelti į sąmonės plotmę, kad jis būtų tuojau proto veikimo išsklaidytas, lyg demaskuotas priešas — nugalėtas. Šiam reikalui Freudas netrukus išdirba savitą terapeutinį procesą, kurį pavadino psichoanalize, nes katarsinis pasirodė ne visai efektyvus, o Bernbeimo vartojamoji antisugestija daugiau veikė į ligos simptomus kaip į jos priežastį.

Psichoanalitinis metodas remiasi jau seniai psichologijos moksle žinomu *asociacijų dėsnio*. Žmogaus psichiniai turiniai (vaidiniai, žinios,

įspūdžiai) nėra izoliuoti viens nuo kito: jie yra susiję tam tikrais ryšiais, vad. asociaciniais ryšiais, kurių dėka mes galime lengviau bet ką prisiminti, suprasti girdimųjų žodžių prasmę, automatiškai išreikšti žodžiais kilusią galvoje mintį. Be asociacijų nebūtų įmanomas nei mąstymas, nei atmintis, nei bet koks pažinimas. Vaidinys A yra susijęs su vaidinimu

B, šis — su C, su D ir t.t. Pvz. žodis "beržas" gali man priminti medį su balta žieve, birželines pamaldas, dainą apie liūdintį berželį, beržynėlį prie mano sodybos ir t.t. Kodėl vienu metu "beržas" man primena pamaldas parapijos bažnyčioj, o kitu — beržinę šluotą ar rykštę, čia jau gilesnių sąmonės faktų ir jos dinamikos reikalas. Tad svarbu yra kaip nors prasiveržti pro sąmonės užtvartą į *nemonės* sritį. Bet kaip? Freudas tam tikslui pavartoja tuos pačius asociacinius ryšius. Juk mes patys gerai žinome, kad, norint prisiminti, kur nudėjome kokį daiktą, pvz. raktą ar parkerį, turime prisiminti, kada ir kur jį paskutinį kartą turėjome. O po to jau, išdami nuosekliai vieną vietą ar momentą su kitu, asociacijų pagalba prisimename, kur dar buvome, bet apie tai visai negalvojome, ką visai buvome pamiršę. Freudas sąmonėj užkas-tiams ir užsikasusiems nuo proto ir sąmonės kontrolės patologiniams vaidiniams prisiminti savo psichoa-nalizės metode pavartoja *laisvųjų asociacijų* procesą. Mat, paprastoj asociacinėj grandinėj protas selekcionuoja iš *nemonės* kylančius turinius ir ne visus tepraleidžia. Tuo tarpu, kad šiam tikslui, analizei, reikia akinti spontaniškus vaidinius, visai išjungiant proto kontrolę, kuri paprastai tepraleidžia tik gerus, su-derinamus su padorumu, su sociali-

nių konvencijų ir religijos reikalavi-mais buvusius vaidinius, troškimus, sumanymus, mintis, prisiminimus. Proto kritikos ir sąmonės šviesos pa-šalinimas čia būtina sąlyga. Todėl psichoanalistas šiame katarsiniame procese duoda pacientui kokį nors žodį, vardą, vietovę — patogiausia tai paimti iš paties paciento sapnų, nes sapnai yra *nemonės dinamizmo padaras* — ir liepia jam pasakoti vi-są, ką jis žino susijusio su šiuo žo-džiu. Toliau, tas pats daroma su lais-vosios asociacijos metu iškilusiais naujais vaidiniais. Per keletą ar ke-liolika seansų psichoanalistui pra-deda aiškėti, kuris paciento psichinis faktas (praeities pergyvenimas) la-biausiai turi ryšio su ligos sympto-mais. Kai tatai konstatuota, pakanka surastąjį faktą tik iškelti į sąmonės operacijų plotmę, kad jis nustotų veikęs kaip priežastis esamo psichi-nio nenormalumo, ir patys sympto-mai automatiškai dingsta. Kad pa-cientas galėtų nevaržomai jaustis, laisvai pasakoti jame sukeltų ir ky-lančių asociacijų grandinę, psicho-terapeutas jį paguldo patogioj sofoj pusiau tamsiam kambary, o pats at-sisėda kur nors užpakaly. Analizuo-jamasis turi turėti pilną pasitikėjimą, jog visa, ką pasakys, liks šiame pa-čiame kambaryje. Todėl psichoa-nalistas dažniausiai nieko neužsiraši-nėja, o tik seka laisvųjų asociacijų eigą, ieškodamas tarp jų priežastin-gumo ryšio. Laiks nuo laiko paduoda pacientui papildomą klausimą, įsta-tydamas jį vėl į vėžes.

Kaip matome, psichoaanalizė yra savos rūšies išpažintis, kur išpažin-tojas, nors neturi tikslo savęs apkal-tinti, atskleidžia savo sielos gelmes, išsipasakodamas, prisipažindamas ne tik, ką yra padaręs, bet ir tai, ko negalėjo, nebesuspėjo ar neturėjo

užtenkamai drąsos padaryti! Psichanalisto uždavinys nėra nei kaltinti nei teisti. Į jį pacientas lyg į kokią popierdėžę ištuština visą nereikalingą balastą, kurs pradeda trukdyti, įneša netvarkos. Tad jei mūsų išpažintys būtų ne tiktai bendrais bruožais, bet detalizuotai išsipasakojant ir kuo nuoširdžiausiai atskleidžiant kuo giliausius savo psichės kampečius su net neįvykdytais norais ir mintimis (o tai yra visų svarbiausia!) ir sąryšį su tuo kilusiais emociniais pergyvenimais, nebūtų šiandien tiek daug patologinių nusikaltimų, ir tie patys "teenageriai" nebūtų tokia opi visuomenės problema. Šiam tikslui ir išpažinčių klausytojai turėtų būti kiek susipažinę su gelmių psichologijos reiškiniais ir jų dinamika. Juk gerai atlikta išpažintis turi ne tik religinę prasmę, bet yra kartu mentalinės profilaktikos priemonė kaip dvasios *katarsiais* aktas. Šiaip socialiniame gyvenime panasus į išpažintį procesas sutinkamas kiekviename žingsnyje. Vos tik pergyvenę ką nors, tuoj bėgame pas draugą ar draugę išsipasakoti, pasidalinti išpuodžiais. Dvi moterėlės net simultaniškai pasakoja viena kitai savo pergyvenimus, nepaisydamos, ar antroji jos pasakojimo klauso ar ne: svarbu juk tik "išsituštinti", ir tuoj lengviau pasidaro! Todėl net liaudies išmintis sako, kad "pasidalintas su kitu džiaugsmas dvigubai padidėja, o liūdesys — dvigubai sumažėja". Draugystėje atsimezga savaime visi konfliktai su savim pačiu. Psichoanalizės tenka griebtis tik tuo atveju, kai konfliktas tarp sąmonės ir nemonės sferų yra toks didelis, jog nei išsipasakojimas nei išpažintis kaip katarsinė priemonė nebepajėgia suvaldyti kurios nors nesąmoningos tendenci-

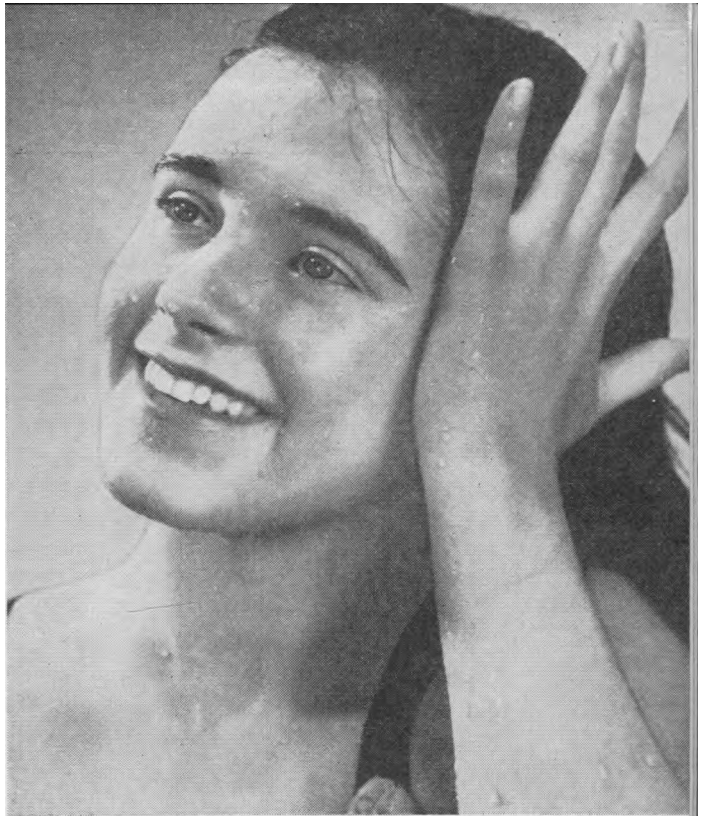
jos: alergiško nepakentimo kurio nors asmens ar daikto, niekuo nepagrįstos baimės, patalogiškai ištrūkstancio melo, menkystės ar didybės jausmų ir t.t.

Freudo teorija nesiriboja vien terapeutine (gydomąja) sritimi, iš jos išplaukia — ir jau paties autoriaus padarytos — toliau siekiančios išvados. Ji yra svarbus indėlis bendrojoje psichologijoje. Analitiniu stebėjimu ir gydymu atveriamos durys į giliąją asmenybės sferą, vadinamą anksčiau *pasąmone*, o dabar — labiau detalizuotai — *nemone* ir *apymone* (preconscience). (Plg. vakaras ir *apvyvakaris*; senas ir *apysenis*, t. y. senokas; aušra ir *apyaušris*).

Mūsų asmenybę sudaro trys skirtingos, bet ne griežtai atribotos sferos — *sąmonė*, *apymonė* ir *nemonė*. Visos jos yra vienodai veiklios. Jų centruose atsistoja atitinkamai 3 veiksniai: Aš, Super-Aš ir Tat (lot. ir angl. id, vok. es, isp. *ello*). Esminė šių trijų, asmenybių sudarančių veiksmų savybė yra *veiklumas*, dinamizmas; iš čia ir dinaminės *psichologijos sąvoka*. Freudas pritaiko asmenybės dinamizmui energijos pastovumo dėsni, kurs čia lygiai taip veikia kaip gamtoje (žiūr. H. von Helmholtz) ir kaip gyvename organizme (ž. Ernst Brueke's konstatavimą, kad organizmas yra dinaminė sistema). Atseit tas pats ir pastovus energijos kiekis judina visas tris asmenybės sferas. Ši energija, aišku, pereidama iš žemesnės srities į aukštesnę, yra atitinkamai transformuojama arba sublimuojama. Žmogaus asmenybės variklis, pagal Freudą, yra TATas (id), kurs tradicinės psichologijos terminais reikštų: nesąmoningoji prigimtis su visais jos instinktais, geiduliais, ais-

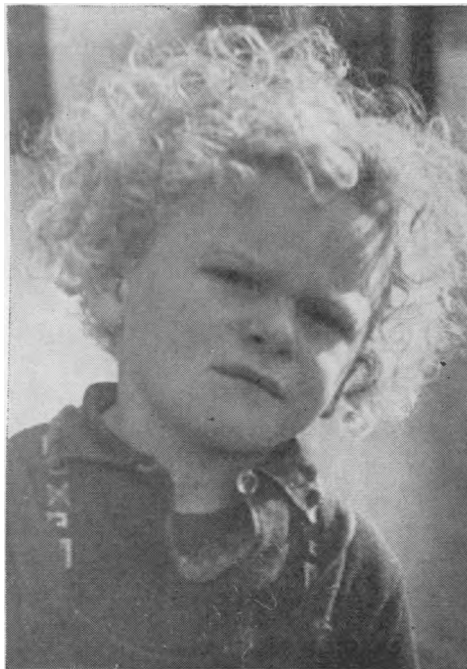
tromis, tendencijomis, impulsais, emocijomis ir reikalais. Tad nei Aš nei Super-Aš savos energijos neturi: jie ją gauna iš TATo ir, savaip sublimuodami (sukilnindami), vartoja savojom operacijom. Pvz., alkio jutimas paerzina TATo turimąją potencialinę energiją veikti: kūdikis tuoj pradeda lūputėm čiupnoti. Jei šis biologinis reikalas negali būti tuojau pat patenkintas (suaugusio žmogaus atveju), dalis TATo energijos yra perimama mūsų Aš, kurio paskirtis esti ieškoti racionalinių priemonių maistui pasirūpinti. Protas sudaro atitinkamą planą: eiti pavalgyti į restoraną arba pirktis produktus ir gamintis valgį namie — žiūrint, kaip patogiau ar pigiau išeina. Žinoma, dar greičiau ir patogiau būtų eiti pas kaimyną ir paprašyti pietų, arba pasiimti juos iš jo šaldytuvo, nieko jam apie tai net nesakant! Bet šiuo pastaruoju atveju užprotestuotų mūsų Super-Aš, kurs, pats tebūdamas vos apysąmoningas, kontroliuoja mūsų racionalinius ir impulsyvinius veiksmus. Jisai spiria Aš veikti pagal socialines ir moralines normas, kurių daugumą yra išgijęs ir pats didžiają savo dalimi yra susjdaręs vaikystėje, veikiant tėvų, socialinės aplinkos ir religijos įtakai. Super-Aš apytikriai prilygsta žmogaus sąžinei. Štai kodėl taip didelė yra tėvų ir aplinkos įtaka į vaiko charakterio formavimą.

Normaliai suformuotoje asmenybėje minėtosios trys sferos veikia darniai. Mūsų biologinės reikmės randa atitinkamą išsprendimą sąmonės ir apymonės sferose, ir jos yra patenkinamos pagal sveiko proto ir doros normas. Bet kaip tik jėgų perdavime atsiranda kokia kliūtis, tuoj asmenybėje kyla kova jai pašalinti. Tokia kliūtis dinaminės psichologi-

Besišypsanti vasaros saulė ir vėsus vanduo bent valandėlei žmogui palengvina užmiršti visus nemalonumus ir priverčia šypsotis drauge su gražiąja gamta.

jos vadinama kompleksu, o iš to kilusi irritacija bei kova jai pašalinti — *neuroze*. Kol Aš yra konflikte su TATu ir su Super-Aš, organizmas nebeklauso valios įsakymų. Iš čia ir kyla proto nebeapvaldoma elgsena, nenormalūs poelgiai ir reakcijos. Kuo tu labiau įkalbinėsi neurotiką, bandysi jam protu įrodinėti duoto veiksmo kenksmingumą, tuo jis dar labiau spirsis, tariamai norėdamas parodyti savo "savarankiškumą", būdo "atsparumą" ir pan. Šiuo atveju jau turėsime reikalo su *neurotine* asmenybe. Atsiradusiai kliūčiai pašalinti bus neišvengiama psichiatro ar bent psichoterapeuto pagalba.

J. Stankaus nuotr.

Nors birželio saulė taip gražiai šviečia ir gėlės žydi laukuose, bet šito tėvynės netekusio kūdikio veidas nelinksmas.

Kaip ir nuo ko tokia kliūtis atsiranda? Pagal Freudą — nuo užguitų į nemonę tendencijų, norų ir idėjų, kurios dėl racionalinių ar moralinių priežasčių negalėjo realizuotis. Kiekviena tendencija ir noras yra *pakrautas* tam tikru emocionalių krūviu (malonumas ar nemalonumas), o šis — lydimas atitinkamo energijos kiekio. Užguitosios tendencijos energija niekur negali dingti ir nenustoja veikusi: ji veržiasi pro kitur, kur tik tai suranda mažesnę pasipriešinimą, ir daro žalą. Šią tiesą nesunku ir kaimiečiui suprasti: juk nė vienas protingas ūkininkas liūčių metu nebando užtvengti vandens, ateinančio iš kaimyninio lauko, o praveda per savo žemę gilesnį griovį,

kad vanduo galėtų sau laisvai tekėti toliau. Priešingu atveju potvynio vanduo sunktųsi per žemę, prasi-graužtų sau naujus takus ir galėtų net patį pylimą išversti. Tas pats yra ir su asmenybėje sruvenančiomis jėgom. Juk žaibo energijos mes irgi nesulaikome ore, o kanalizuojame ją ant aukštų pastatų įrengtais žaibolaidžiais.

Kas gi daryti, kad išvengtume kompleksų ir neurozės? Gyventi, nekontroliuojant savo tendencijų, užgaidų, impulsų? Juk gyvuliai neturi kompleksų. Kai kurie ir pasidarė iš dinaminės psichologijos tokias išvadas. Tuo labiau tatau nesunku, nes pats Freudas pagrindiniu žmogaus veiksmų varikliu laikė libidą. Tokios išvados būtų per skubios, paviršutiniškos. Juk žmogus yra privilegiuota būtis: jis apdovanotas protu ir laisva valia. Šių pastarųjų jis įgalinamas *s u b l i m u o t i*, atitinkamai perdirbti, sukilinti iš TATo ateinančių tendencijų srovę ir ją nukreipti pozityvia linkme. Kitaip sakant, mes privalome proto pagalba padaryti atitinkamą drenazą, kaip minėtasis ūkininkas, kad išvengtume gaivalingųjų tendencijų potvynio. Pavyzdžiui, visiems žinoma, kad viena iš stipriausių moterų veikiančių tendencijų yra motiniškumas. Bet jei šiai tendencijai užkertamas kelias realizuotis: tėvai neleido ištekti už mylimo žmogaus, dabar jau senstelėjusi ir nebėra vilčių ištekti; pati tendencija, nors laikinai prislopinta, lieka aktyvi ir rausia sau naują kanalą nutekėti. Tokia moteris pradeda globoti šuniukus, kanarėles, kates ir pan. O jei ir tam nėra sąlygų, josios charakteris pradeda reikštis tam tikri nenormalumai: darosi nesugyvenama, nervinga, įsigyja specifinių kaprizų, manijų ir pan.

Kiek panašus reiškiny pastebimas ir bevaikėse šeimose. Susitvenkusi nemonė energija nutekėtų normaliai, jei vietoj šuniukų būtų paimamas auginti koks našlaitis vaikas ir jei į jį būtų išliejama šiam reikalui susikaupusi emocinė įtampa. Galima ir dar labiau sublimuoti šią energiją, pašvenčiant savo gyvenimą auklėjimui, mokymui, vaikų lopšelių ar prieglaudų vedimui ir pan. Į šią pastarąją kategoriją įeina ir vienuolės, todėl jos visai nupelnytai vadinamos seserimis ir motinomis.

Imkim dar kitą pavyzdį. Berniukai mėgsta peštis. Ši tendencija išplaukia iš jų kovos instinkto (Žiūr. P. Bovet, *L'Instinct combatif*). Jei drausmės ir griežtos priežiūros priemonėmis užgniaušime šį polinkį, jis iškils jaunystėje ar net suaugusio amžiuje. Asmuo su užguitu kovos instinktu darysis asocialus visuomeniniame gyvenime. Juk nemaža yra tokių žmonių, kurie patys sau susidaro kliūtis ir, jas nugalėję, didžiuojasi. Bet nesunku šią blogąją energiją dar vaikystėje nukreipti naudingėse kryptimi, visai nebandant jos užgniaužti. Tam tikslui reiktų organizuoti mokyklinio darbo, švaros, sporto ir kt. pirmenybes, per kurias nugalėjimo ir dominavimo energija būtų pamažu nuliejama ir ji neveiktų neigiamai į suaugusio charakterį.

Čia peržvelgėme tik labai bendrais bruožais Freudų metodą ir jo teorijos santykį su psichologijos mokslu. Baigiant norisi padaryti keletą kritiškų pastabų. Tatai neišvengiama dėl įvairių priežasčių: 1. Freudų doktrina, nors yra jo kruopštaus ir sąžiningo tyrinėjimo vaisius, jau pačioje pradžioje sutiko griežtą kritiką. Jo raštai, išleisti iki 1920, tebuvo žinomi siauram jo mokinių rateliui. 2. Apie

vidurį šio šimtmečio visuose kraštuose susikuria psichoanalistų draugijos; šis judėjimas pasidaro tautinio pobūdžio. Bet vienuose kraštuose pats Freudas dievinamas ir jo mokslas besąlyginiai priimamas, k. p. Jungtinėse Valstybėse, kitur — jis sutinkamas su atsargumu, modifikuojant jo paskelbtas tezes, dar kitur, k. p. Kolumbijoje, jo visai nenorima įsileisti, belaukiant, kol atsiras psichoanalistų katalikų. 3. Todėl šiandien atsiranda visa eilė psichoanalitinių mokyklų, kurių svarbesnės yra jo paties mokinių sukurtos (Z. Jungo, Adlerio, Pfisterio ir kt.). 4. Jau yra nemaža testų, vad. projektyvinių, bandančių suprastinti ir pagreitinti patį psichoanalizės procesą (žiūr. TAT, Szondi, Psychodrama, Rorschach ir kt.). 5. Iš pradžių Katalikų Bažnyčia, griežtai priešinosi (ir dabar tebesipriešina) Freudų mokslui, nors jau pastaraisiais metais atsiranda vis daugiau katalikų autorių, bandančių atskirti kviečius nuo kūkalių. (Plg. Gratton H. (OMI), *Psychoanalyse d'hier et d'aujourd'hui*, Paris 1955, kur sakoma, kad psichoanalizė, nors pavojingas ginklas nekompetentiškų ir nekrikščioniškos pasaulėžiūros asmenų rankose, yra privilegijuota terapija. Plg. kt. kat. autorius: L. King (SJ), "Psyché žurnalo red., A. Snoeck (SJ), V. White (OP). 6. Visai materialistiniu požiūriu biocheminis judėjimas nori nuvertinti psichoanalizės metodą, suvedamas neurozės priežastis į nenormalų organizmo veikimą, bei į fiziologinius defektus. Visų kritikos punktų neįmanoma straipsnio ribose išskelti ir paanalizuoti. Pažiūrėsime, kaip šis naujasis mokslas gali ar negali būti suderinamas su katalikiškąja pasaulėžiūra.

Freudo doktrina, apskritai, yra laikoma materialistine. Dr. J. Lovlin, S. J., žymus Loyolos U-to psichiatras, savo viešojoje paskaitoje š. m. gegužės mėn. 6 dieną kaltino Freudą, sakydamas, kad jis išvogė Dievo sąvoką iš Psichologijos mokslo! Iš tikrųjų, visa žmogaus asmenybės dinamika Freudo aiškinama tam tikrų jėgų veikimu ir energijos pastovumo dėsnio. Toliau, Freudas mūsų asmenybės dinamiką padaro per daug priklausomą nuo gaivališkų, nemonėjų kylančių jėgų, kurių pagrindinė yra *libido*. Šioji energija, pasak Freudo, persunkianti ne tik visą žmogaus psichiką, bet ir visą gyvąją gamtą. Todėl ne veltui šio Austrų psichiatro

pasaulėžiūra vadinama *panseksualizmu*! Tad Freudas yra pavojingas ne kaip psichoterapeutas, — jo metodas davė ir duoda gerų rezultatų, — bet kaip filosofas.

Atsiverti Freudo panseksualizmui šiandien yra susikūrusi visa eilė analitinės terapijos mokyklų, kurių kiekviena savaip interpretuoja aną pagrindinę jėgą, kuria remiasi visa mūsų asmenybės dinamika. Antai Adleris, 1907 metais atsiskyres nuo Freudo, libidinę energiją pakeičia *dominavimo noru* ir *savim nepasitikėjimo jausmu*. Jungas, kitas Freudo mokinyss, riša nemonės turinį su *kollektyvine nemone*, kuri, išeidama daug toliau už libido ir iš viso už individualinių tendencijų ribos, savotišku būdu susisiečia ne tik su praeities generacijomis, bet net su mistiniu ir antgamtiniu pasauliu, su demonais ir dievais. Matome, kad Freudo nukrypimas pradedamas atitaisyti: žmogus netrukus vėl bus grąžintas į Kūrėjo rankas, iš kurių jis išėjo. Dr. Lovlin siūlė savo paskaitoje dvasios dinamiką suvesti į meilės ir aukščiausio tikslo atsiekimą (fulfilment) principus.

Nors Freudo pasaulėžiūrai galima daryti ir dar daugiau priekaištų, nors ir jo metodas susilaukė įvairių interpretacijų, kurios iš esmės jo nekeičia, o tik papildo, tačiau jo atidengtoji tamsioji asmenybės sfera ir metodai jai toliau tyrinėti liks dideliu indėliu psichologijos moksle.

A. Liaugminas

Aistros antplūdis taip apakina žmogų, kad nepalieka tarp proto ir objekto reikalingo tarpo tam objektui įžiūrėti.

R. Tagore

IŠ FILMŲ PASAULIO

BATTLE STATIONS

"Tėvas Joseph T. O'Callahan buvo pats narsiausias vyras, kokį man kada teko susitikti", — liudijo admiralas Leslie E. Gehres, 1945 metais vadovavęs lėktuvnešiui USS Franklin, kuriame šis jėzuitas buvo vyresnysis karo kapelionas. Kovo 19 dieną japonų bombonešis numetė dvi bombas, ir lėktuvnešio trijuose aukštuose kilo baisus gaisras, kai pasiliejo 17.000 gazolino galionų. Šitame ugnies pragare buvo daug progų parodyti heroizmą, ir atrodo, kad Tėvas O'Callahan nė vienos nepraleido. Cmdr. Stephen Jurika įrašė į lėktuvnešio dienyną: "O'Callahan buvo visur, vadovaudamas vyrams, teikdamas paskutiniuosius sakramentus, gesindamas gaisrą ir dirbdamas už dešimt". Užpakalinis amunicijos arsenalas sprogo, nežemiška jėga supurtindamas visą laivą. Kapitonas stebėjo priekinį arsenalą, iš kurio pradėjo veržtis balti karščio dūmai. Jis šaukė vyrams vandeniui atšaldyti įkaitusį arsenalą. Bet jie nesuprato. Tik Tėvas O'Callahan pastebėjo kapitono norą. Pasiėmęs dar du karininkus, jis šoko į įkaitusį arsenalą, kuris galėjo sprogti bet kuriuo metu. Po kelių minučių jis išlindo visas suodinas, bet šypsodamasis. Kapitonas giliai atsiduso, nes dabar buvo daug vilčių išgelbėti lėktuvnešį. Lėktuvnešis USS Franklin pasiekė Amerikos krantus, nors jo įgula buvo netekusi 432 vyrų, o sužeistųjų skaičius prašoko tūkstantį. Admirolas Gehres rašė: "Aš rekomendavau kapelioną O'Callahan Kongresiniam Garbės

Ordinui (Congressional Medal of Honor), kurį jam įteikė pats prezidentas Truman."

Praėjus dešimtmečiui, žurnalas "American Weekly" plačiau paminėjo didvyriškos praeities įvykius, o "Columbia" studijos pradėjo gaminti filmą apie lėktuvnešio Franklin tragediją ir kapeliono O'Callahan heroizmą.

Šis filmas, vardu "Battle Stations", jau rodomas. Narsiojo kapeliono pavardė fiktyvi — Father Joe McIntire. Filmas yra gana geras, ir aktoriai — John Lund, William Bendix, Richard Boone ir Keefe Brasselle — vaidina be priekaišto. Bet tenka apgailestauti, kad — dėl mums nežinomų priežasčių — išleista daug faktų ir detalių, kurios mums atrodo ir svarbios ir įspūdingos. Tokiu būdu, nors Tėvas O'Callahan vaizduojamas labai simpatiskai, nėra aišku, už ką jam buvo suteiktas aukščiausias Amerikos kariškas ordinas.

ANYTHING GOES

Paviršutiniška ir nepretenzinga muzikinė komedija, kurioje dalyvauja Bing Crosby, Donald O'Connor, Mitzi Gaynor ir Jeanmaire, ir kiekvienas jų bando reikštis pagal savo pagrindinį sugebėjimą. Turinys nesudėtingas: Broadway žvaigždė (Crosby) ieško naujai muzikinei komedijai aktoriaus, kuris gerai vaidintų, šoktų, ir tokį randa O'Connor asmenyje. Komedijai dar trūksta aktorės, kuri turėtų būti jauna, graži ir talentinga. Parinkimo teisė priklauso aktoriui Crosby. Dalykai susinarplioja, kai

Crosby Londone pasirenka amerikietę Gaynor, o O'Connor Paryžiuje pasirašo kontraktą su prancūze Jean-maire.

Filmas turi keletą gražių dainų ir įdomių išraiškos šokių. Gaila, kad kai kurių šokių tematika nukenčia nuo pigaus ir neestetinio apipavidalinimo. Šitai gana ryšku paskutinėje dainoje, vardu "Blow, Gabriel, blow", kurios ir šiaip jau palaidus žodžius sujaukia neskoningos judesių rutinos.

FOREVER DARLING

Nors Lucille Ball ir jos vyras Desi Arnaz yra labai mėgiami Amerikos televizijoje, bet paskutinis jų filmas, nežiūrint sentimentalus titulo, tenka laikyti labai vidutinišku. Jo neišgelbsti nei James Mason, vienas geriausių britų aktorių, nei neseniai miręs Louis Calhern, kuris kiekvienam charakteriui sugebėdavo duoti įdomų veidą. Žiūrovui atrodo, ir su pagrindu, kad šis filmas padarytas paskubomis ir apgraibomis. Skriptas labai sausas, maža humoro, ir ne vienoje tariamai juokingoje situacijoje iš anksto per daug aiški juoko priežastis.

Dar vienas priekaištas. Į filmo turinį įvedama angelo sargo idėja, bet jos traktavimas mums atrodo netikslus ir nerimtas. Kai kurių situacijų psichologiniams niuansams trūksta vientisumo. Todėl mintis arba žodis tampa tam tikra prasme sugestyvūs.

THE SWAN

Filmas prasideda vaizdu: saulėtuose tvenkinio vandenyse plaukioja balta gulbė. Ji vaizduoja princesę Aleksandrą, kurią tėvas vadindavęs Gulbe. Jos motina Beatričė svajoja ištekinti ją už sosto įpėdinio princą Al-

berto, bet princesės širdis linksta į profesorių Agi. Kai visos motinos pastangos, atrodo, baigsis "gulbės giesme", iš įvykių centro pasitraukia profesorius, ir princas Albertas suranda ilgai ieškotą žmoną.

Ne mintis įdomi, filmuose jau ne kartą pasitaikiusi, bet pagrindinių veikėjų vaidyba, sukūrusi pasigėrėtinais gyvus, įtikinančius ir išbaigtus asmenis. Sunku būtų pasakyti, kas šiame filme pasirodo įspūdingiausiai: ar Alec Guinness, Grace Kelly, ar Louis Jourdan? Mums teko patirti, kad Guinness grįžo į Angliją filmu nepatenkintas. Girdi, vaidmuo nedavęs jam progos plačiau pasireikšti nei išsamiau pasinaudoti savo komedijiniais sugebėjimais. Manome, kad šis vaidmuo nebus jo didžiausias laimėjimas, bet ir šiame vaidmenyje matosi aktorius, kurį reikia laikyti vaidybos meisteriu.

Emocijų gyliu ir turtingumu stebina Grace Kelly ir Louis Jourdan, prancūzų aktorius, pastaruoju laiku daugiau reiškęsios dramos teatre New York'e. Filmas turi nemažą humoro dialoguose ir situacijose. Meilės ir pareigos santykis bei susidariusios problemos rišimas pavaizduota gana psichologiškai, nors labai greitai įvykių raida kai kuriuose momentuose vers žiūrovą abejoti sprendimo gyvenimiškumu. Bet kas supaisys princus ir princeses?

CAROUSEL

Šiek tiek panašus filmas į "Oklahoma!". Tie patys ir pagrindiniai artistai: MacRae ir Shirley Jones. Švelnus ir gražus turinys. Prabangiškas pastatymas — CinemaScope 1955. Tai vienas iš geresnių dabartinių filmų.

Bruno Markaitis, S.J.

Naujuose tėvų jėzuitų namuose bus skirta daug vietos visuomenės ir organizacijų veiklai. Čia bus graži salė kultūriniam parengimams, erdvūs kambariai lituanistikos mokykla, atskiri būklai skautėms, skautams ir ateitininkams. Šių namų statybai aukas galima siųsti šiuo adresu: Jesuit Fathers, 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Ill.

DAILININKAS Z. KOLBA

Šio numerio viršelis yra iliustruotas Z. Kolbos freska, vaizduojančia Kristų, parpuolusį po kryžiumi. Tai yra ir dabartinės mūsų tautos padėties simbolis. Šiais metais sueina 20 metų, kai dail. Kolba darbuojasi architektūros dekoravimo mene. Pirmuoju mokiniu jis baigė Kauno Dailės Mokyklą 1935 m. ir Švietimo Ministerijos buvo pasiūstas į Paryžių, kur Dailės Mokykloje baigė pritaikomojo meno skyrių (vitražai, mozaika, freska). Vėliau Kauno Dailės Mokykloje dėstė mozaiką ir freską.

1944 m. išbėga į Vakarus. Pirmiausia mokytojauja Vokietijoje, paskui išvyksta į Prancūziją ir dirba bažnyčių dekoravime. 1951 m. atvyksta į Čikagą. Čia keletą metų dirbo vitražų dirbtuvėje. Jis yra dekoravęs nemažą bažnyčių ir koplyčių Lietuvoje, Prancūzijoje ir Amerikoje. 1937 m. Paryžiaus Tarptautinėje Parodoje yra laimėjęs konkursą prieš latvius ir estus. Už jo freską ant Baltijos tautų paviljono buvo suteiktas pasižymėjimo lapas. Buvo paruošęs knygą, vardu "Monumentalioji tapyba", bet jos rankraštis liko Lietuvoje. Neseniai su savo kūriniais dalyvavo religinio meno parodoje Čikagoje.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Vysk. V. Brizgys. MARIJA DANGUJE IR ŽEMĖJE. Knyga skirta skaitymui ir mąstymams gegužės mėnesį. Labai paprastai, bet drauge ir mokslškai aprašytas Marijos gyvenimas. Išleido Liet. Knygos Klubas. Viršelis J. Pilipausko. 130 psl., kaina \$1.50.

BROLIŲ GRIMŲ PASAKOS. Vertė St. Vainoras ir V. Cinvinskas. Išleido "Terra", 3333 S. Halsted St., Chicago 8, Ill.

JŪRININKO SINDBADO NUOTYKIAI, kaip jie surašyti knygoje, pavadintoje "Tūkstantis ir viena naktis", Išleido "Terra". Viršelis T. Valiaus.

Ieva Simonaitytė. PAVASARIŲ AUDROJ. Mažosios Lietuvos laisvės kovos. Išleido "Terra".

J. Savickis. ŽEMĖ DEGA. I dalis. Išleido "Terra". 453 psl., kieti viršeliai.

Andrius Valuckas. NEMUNO SŪNŪS. II dalis. Romanas. Autoriaus leidinys. Galima gauti "Terros" leidykloje. Viršelį piešė A. Docius. 429 psl.

UŽUOLANKA, Nr. 2, 1956 m. Dailės, literatūros ir kultūros laikraštis. Redaguoja A. Vilainis - Šidlauskas. Leidžia "Nemunas". Adresas: 3251 S. Emerald Ave., Chicago, Ill. Su šiuo numeriu yra išsiuntinėtas ir priedas "Ožio Ragas", juokdarybos susivienijimo organas.

Immaculata Press

"LAIŠKAI LIETUVIAMS" 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois